

Rapport fra Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013

16. november 2013
Dansk Islamisk Råd, København

**Rapport fra
Konference for kristne og muslimske
ledere i Danmark 2013**

16. november 2013

Indhold

Indledning	3
Deltagerliste	4
Program, lørdag d. 16. november 2013.....	6
Velkomst v. Ali Rifai, næstformand, Dansk Islamisk Råd	7
Velkomst og introduktion til konferencen	8
Læsning/recitation af Bibelen og Koranen	9
Åbning af konferencen.....	10
Erfaringer med "Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund i Norge"	10
Erfaringer med "Sveriges interreligiösa råd"	13
Interreligiøse relationer i Danmark i ældre tid.....	17
Paneldebat om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark	26
Oplæg v. Karsten Nissen.....	26
Oplæg v. Asmat Mojaddedi	27
Oplæg v. Pernille Kjeldgård.....	29
Opsamling på konferencen.....	30
Ny styregruppe for KMS.....	31
Afslutning v. Cömert Küçükakin	31
Appendiks	32
Pressemeddelelse udsendt efter konferencen	32
Basis for Kristent-Muslimsk Samtaleforum (KMS)	33
Faktaark om Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund	34
Vedtekter for Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund.....	37
Faktaark om Samarbejdsråd i Sverige	39

Indledning

Af Kåre Schelde Christensen, generalsekretær i Folkekirke og Religionsmøde

Siden 2006 har Kristent-Muslimsk Samtaleforum (KMS) samlet kristne og muslimske ledere i Danmark til en årlig konference. Konferencerne har bidraget til at opbygge netværk mellem nøglepersoner i kristne og muslimske miljøer i Danmark, kendskab til hinandens trossamfund samt forskellige vilkår og sædvaner. Samfundsdebatten og trossamfundenes rolle og bidrag til det danske samfund har stået højt på samtaleforummets dagsorden. Og ja, så kan det tilmed ikke udelukkes, at konferencerne er blevet anledning til, at nye venskaber er blevet knyttet.

Da KMS, lørdag d. 16. november 2013, slog dørene op til den ottende lederkonference, var stemningen derfor også præget af både gensynsglæde, fortrolighed og 'direktehed'. Gennem mange samtaler i årenes løb er emner såsom ytringsfrihed, teologisk uddannelse i Danmark, religionskritik, behov for en ny samlet religionslovgivning (dvs. opfyldelse af grundlovens §69) og meget andet blevet drøftet i KMS. Og som en naturlig udvikling i samtalerne, tog denne lederkonference hul på overvejelserne om, hvorvidt andre trossamfund – og måske også livssynssamfund – fremover skal inviteres til at tage del i samtalerne; Tage del i de fortløbende samtaler, som har styrket kendskab og netværk mellem kristne og muslimer i Danmark, og som fremover måske kan være med til at opbygge netværk og kendskab mellem flere tros- og livssynssamfund.

Temaet for årets konference var ”Skal vi arbejde for et Samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark?”. Som baggrund for denne drøftelse deltog repræsentanter for lignende fora i Sverige og Norge for at dele deres erfaringer med multilaterale samarbejdsfora. Med denne rapport ønsker vi at give indblik i de oplæg, samtaler og debatter, der blev ført på ”Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013”.

Konferencen blev planlagt og gennemført af styregruppen for Kristent-Muslimsk Samtaleforum, som blev nedsat på sidste års konference. Styregruppen bestod af formand Kirsten Münster (Folkekirke og Religionsmøde), Cömert Küçükakin (Dialog Forum), Nik Bredholt (Danske Kirkers Råd/Den katolske Kirke), Henrik Abdulhamid Sørensen (Dansk Muslimske Union), Michael Krogsrup Nissen (Folkekirke og Religionsmøde), Sami Küçükakin (Muslimernes Fællesråd), Holger Lam (Danske Kirkers Råd/Frikirkeforum), Abdurrazak Sarikaya (Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse), Haleema Uppal (Minhaj-ul Quran) og Jørgen Degn Bjerrum (Folkekirke og Religionsmøde).

Der skal lyde en stor tak til Dansk Islamisk Råd, som var vært for konferencen. Ligeledes skal der lyde en stor tak til organisationer og stifter, der har ydet økonomisk støtte og dermed gjort afholdelse af konferencen og arbejdet i Kristent-Muslimsk Samtaleforum i 2013 mulig. Tak til Dansk Muslimske Union, Danmission, Mission Afrika, Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse, Muslimernes Fællesråd, Grundtvigsk Forum og følgende stifter i folkekirken: Ribe, Lolland-Falsters, Københavns, Viborg, Fyens, Aarhus og Aalborg for økonomisk støtte. Folkekirke og Religionsmøde varetager sekretariatsarbejdet for KMS.

God læselyst!

Deltagerliste

KRISTNE DELTAGERE

Elisabeth Dons Christensen	Ribe Stift, Biskop
Marianne Christiansen	Haderslev Stift, Biskop
Peter Fischer-Møller	Roskilde Stift, Biskop
Karsten Nissen	Viborg Stift, Biskop
Steen Skovsgaard	Lolland-Falsters Stift, Biskop
Per Damgaard Pedersen	Landforeningen af Menighedsråd, Bestyrelsesmedlem
Annette B. Bennedsgaard	Folkekirke og Religionsmøde, Formand
Dorte Hedegaard	Folkekirke og Religionsmøde, Bestyrelsesmedlem
Jørgen Degn Bjerrum	Folkekirke og Religionsmøde, KMS styregruppemedlem
Hanna Broadbridge	Folkekirkens mellemkirkelige Råd, Formand
Jørgen Skov Sørensen	Folkekirkens mellemkirkelige Råd, Sekretariatschef
Niels Hviid	Gellerup Kirke, Præst
Hans-Edvard Bjærre	Folkekirkens Tværkulturelle Samarbejde i Odense, Formand
Krista Rosenlund Bellows	Indre Mission, Tværkulturel konsulent
Kurt Christensen	Menighedsfakultetet, Professor
Nik Bredholt	Den Katolske Kirke
Erling Tiedemann	Den Katolske Kirke
Peter Götz	Missionsforbundet, Missionsforstander
Anders Gadegaard	Danske Kirkers Råd, Formand

MUSLIMSKE DELTAGERE

Asmat Mojaddedi	Muslimernes Fællesråd, Formand
Sami Küçükakin	Muslimernes Fællesråd, Næstformand
Mustafa Gezen	Dialog Forum, Formand
Cömert Küçükakin	Dialog Forum
Abdul Wahid Pedersen	Danish Muslim Aid, Generalsekretær/imam
Imran bin Munir	Islam Akademiet, Leder
Abdulrahim Kurtishi	Det Albanske Trossamfund i Danmark, Imam
Mustafa Katirci	Islam Kultur Center, Imam
Ahmet Onay	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse, Formand
Halife Keskin	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Abdullah Simsek	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Bekir Alboga	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Ismail Yalcin	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Abdurrazak Sarikaya	Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse, Imam
Mehmet Durmus	Herning Kultur Forening, Imam
Adem Tinaztepe	Semerikand Stiftelse i Danmark, Formand
Zainab Ali Zada	Imam Ali Islamic Centre in Denmark
Kassem Rachid	Dansk Velgørenheds Organisation, Imam
Naveed Baig	Etnisk Ressourceteam, Imam
Saliha Marie Fetteh	Syddansk Universitet, Ekstern lektor
Mohamed Attia	Dansk Muslimske Union

Abdullah Bayhan
Ali Rifai
Jehad Al-Farra
Gina Al-Farra
Mohamed Al Maimouni

Dansk Informationsforum for Islam
Næstformand, Dansk Islamisk Råd
Dansk Islamisk Råd
Dansk Islamisk Råd
Dansk Islamisk Råd

ANDRE DELTAGERE

Sven Thore Kloster
Mehtab Afsar
Cajsa Sandgren
Trudy Fredriksson
Martin Schwarz Lausten
Pernille Kjeldgård
Stein Villumstad
Kåre Schelde Christensen
Jarl Ørskov Christensen
Karsten Dideriksen
Mogens S. Mogensen
Elizabeth Knox-Seith

Oplægsholder, Mellomkirkelig råd, Den norske kirke
Oplægsholder, Islamsk Råd Norge
Oplægsholder, Sveriges interreligiösa råd, Svenska kyrkan
Oplægsholder, Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd
Oplægsholder, Professor emeritus
Paneldeltager, Kontorchef, Københavns Kommune
Observatør, Religions for Peace, Generalsekretær
Ex-officio, Folkekirke og Religionsmøde, Generalsekretær
Ex-officio, Folkekirke og Religionsmøde, Netværkskonsulent
Ex-officio, Folkekirke og Religionsmøde, Komm.-medarbejder
Ex-officio, Folkekirke og Religionsmøde, Fg. sekretær for KMS
Oversætter

Program, lørdag d. 16. november 2013

- 09.30 Kaffe, rundstykker og registrering
- 10.00 Velkomst ved Abdelhamid Hamdi, formand for Dansk Islamisk Råd
Velkomst og introduktion til konferencen v. formandsskabet for KMS: Nik Bredholt (stedfortræder for Kirsten Münster på konferencen) og Cömert Küçükakin
Læsning/recitation af Bibelen og Koranen, v. biskop Steen Skovsgaard og Dansk Islamisk Råd Jihad al-Farra
Åbning af konferencen v. Annette B. Bennedsgaard, formand for Folkekirke og Religionsmøde
- 10.30 Erfaringer med multilaterale samarbejdsfora i hhv. i Norge og Sverige:
”Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund i Norge” v. Sven Thore Kloster, rådgiver i ”Mellomkirkelig Råd”, og Mehtab Afsar, generalsekretær i ”Islamisk Råd Norge”
”Sveriges interreligiösa råd” v. Cajsa Sandgren, der er ansvarlig for Svenska kyrkans dialog med andre religioner, og Trudy Fredriksson, formand for ”Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd”
- 12.30 Frokost
- 13.20 Bøn og andagt
- 13.40 Danske interreligiøse relationers historie, ved prof. Martin Schwarz Lausten og Peter Fischer-Møller, biskop, Roskilde Stift
- 14.25: Paneldebat om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark. Paneldeltagere:
Karsten Nissen, biskop, Viborg Stift
Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd
Pernille Kjeldgård, Kontorchef, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningens Center for Inklusion og Beskæftigelse, Københavns Kommune
Ordstyrer: Kåre Schelde Christensen, generalsekretær, Folkekirke og Religionsmøde
- 16:00 Kaffepause
- 16.15 De næste skridt i Kristent-Muslimsk Samtaleforum
- Opsamling på konferencen v. biskop Elisabeth Dons Christensen og imam Abdul Wahid Pedersen
 - Ny styregruppe for KMS
 - Godkendelse af pressemeddelelse
- 17.00 Afslutning

Velkomst v. Ali Rifai, næstformand, Dansk Islamisk Råd

Mine Damer og Herrer, kære deltagere,
Guds fred og barmhjertighed være med jer alle, Assalamu aleikum warahmatullahi wabarakatuhu.

Det er mig en stor glæde, og med en oprigtig stolthed, at kunne byde jer allesammen velkommen i Dansk Islamisk Råd til den årlige, kristent-muslimske dialogkonference.

Det har været vores ønske og håb, at vi ville byde jer velkommen indenfor i Københavns Stormoske. Det er dog med stor beklagelse, at vores tekniske og logistiske udfordringer har medført en udskydelse af åbningsdagen til fredag d. 18. april 2014, som også er datoen for Store Bededag. Og hermed vil jeg også benytte mig af lejligheden til at byde jer allesammen velkommen til at deltage i den officielle åbningsdag for Københavns Stormoske.

Dansk Islamisk Råd har aktivt deltaget i Kristent-Muslimsk Samtaleforum, da dialogen har en vigtig betydning og positiv effekt i det danske samfund. Blandt de vigtigste resultater har blandt andet været opførelsen af en rigtig moske, med kuppel og minaret, til glæde for danske muslimer, samt deres ikke-muslimske medborgere.

Moskeen, der er af stor betydning for de danske muslimer, er blevet til som følge af en donation fra Qatars emir, og vi er taknemlige for den gestus, der ligger heri.

Denne moske vil netop blive et vartegn for den dansk-muslimske identitet, et vartegn for alle muslimer uanset deres nationalitet eller religiøse tilbøjelighed, for alle de der deler samme vision om sameksistens, næstekærlighed og dialog. Det skal ligeledes understreges, at dørene altid vil være åbne for alle vores medborgere uanset deres religiøse eller areligiøse tilhørsforhold, og uanset om det er i forbindelse med studie, forskning, nabobesøg eller turistbesøg.

Gennem årene har de forskellige muslimske og kristne foreninger skiftevis afholdt denne konference, og dette år er emnet for mødet netop: "Skal vi arbejde for et Samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark?", for dermed at signalere niveauet for den gensidige tillid, der ligger hos de kristne og muslimske foreninger, og dermed invitere andre trosretninger til dialogmødet, baseret på positive erfaringer fra Norge og Sverige.

Det har været Dansk Islamisk Råds opfattelse, at der har været en oprigtig interesse blandt mange kristne og muslimske foreninger for at udvide konteksten for dette dialogforum, og derfor har vi været ivrige efter at rette invitationer til en række andre relevante foreninger, der har takket ja til invitationen, samt en række personligheder, der har interesse i den kristen-muslimske dialog.

Dansk Islamisk Råd har ligeledes sørget for at tilføje international mediedækning i form af Al-Jazeera, hvor vi vil sørge for at udveksle vores erfaringer og tanker internationalt.

Mine damer og herrer, på vegne af alle mine brødre og søstre, samt de forskellige udvalg i Dansk Islamisk Råd, der utrætteligt har sørget for denne dag, byder jeg jer endnu en gang hjerteligt velkommen, og ser frem til, at dette møde bliver vellykket og en god oplevelse for alle deltagere.

Velkomst og introduktion til konferencen

Ved formandsskabet for KMS, Nik Bredholt (suppleant for formanden) og Cömert Küçükakin

Det er en stor ære, nu at kunne byde velkommen til Kristent-Muslimsk Samtaleforums konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013. Vi er glade for, at Dansk Islamisk Råd i år vil være vært og lægge lokaler til arrangementet. I år er det ottende gang, lederkonferencen holdes. Vi håber, at den igen i år vil medvirke til at skabe større åbenhed, forståelse og samarbejde mellem kristne og muslimer i Danmark.

Kristent-Muslimsk Samtaleforums formål er at fremme den fælles religionssamtale, og værne om og bidrage til udviklingen af et demokratisk og inkluderende samfund. Forummets aktiviteter arrangeres af en styringsgruppe, der blev valgt på sidste års konference, og som i år består af følgende personer:

Formand: Kirsten Münster (Folkekirke og Religionsmøde)

Næstformand: Cömert Küçükakin (Dialog Forum)

Holger Lam (Danske Kirkers Råd/Frikirkeforum)

Nik Bredholt (Danske Kirkers Råd/Den katolske Kirke i Danmark)

Michael Krogstrup Nissen (Folkekirke og Religionsmøde)

Jørgen Degn Bjerrum (Folkekirke og Religionsmøde)

Sami Küçükakin (Muslimernes Fællesråd)

Henrik Abdulhamid Sørensen (Dansk Muslimske Union)

Abdurrazak Sarikaya (Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse)

Haleema Uppal (Minhaj ul-Quran)

Kåre Schelde Christensen – sekretær for KMS og generalsekretær for Folkekirke og Religionsmøde

Temaet for dette års lederkonference i Kristent-Muslimsk Samtaleforum er formuleret som et spørgsmål: ”Skal vi arbejde for et Samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark”. Vi har nu siden 2006 haft et samtaleforum for kristne og muslimer, men spørgsmålet er, om det vil være hensigtsmæssigt at supplere vores bilaterale samtaleform med eller lade det erstatte af et multilateralt forum, som også inddrager de øvrige tros- og livssynssamfund i Danmark.

I løbet af dagen vil vi få inspiration til denne drøftelse fra vore venner i Norge og Sverige, og vi vil også overveje, hvordan den historiske udvikling har været, der har ført os derhen, hvor vi er i dag, og hvor vi i fællesskab må overveje, om tiden er kommet til at arbejde for et interreligiøst forum i Danmark.

Velkommen til jer alle!

Læsning/recitation af Bibelen og Koranen

Efter velkomsten blev der læst/reciteret fra hhv. Bibelen og Koranen.

Recitation af Koranen, Sura 43, vers 63-73:

Ved Jehad Al-Farra, Dansk Islamisk Råd

Pomp og Pragt

Da Jesus bragte de klare beviser, sagde han: »Jeg er kommet til jer med visdommen og for at forklare jer noget af det, hvorom I er uenige. Frygt Gud og Adlyd mig! Gud er min Herre og jeres Herre, så tjen Ham! Det er en lige vej.« Så blev parterne uenige med hinanden. Ve dem der handler uret, for straffen på en pinefuld dag! Har de andet at vente på, end at Timen pludselig kommer over dem, uden at de aner det? På den dag vil hjertevenner være hinandens fjende, bortset fra de gudfrygtige. »Mine Tjenere! I skal ikke være bange i dag, og I bliver ikke bedrøvede, I, som troede på Vore tegn og overgav jeg til Gud. Træd ind i haven, I og jeres hustruer! I bliver lykkeligjort. Man vil bære fæde af guld og krus rundt til dem, og deri vil der være, hvad hjertet begærer og øjet frydes ved; dér skal I forblive til evig tid. Dette er Haven, som I får i arv for det, som I har gjort. Dér har I megen frugt at spise af.«

Læsning fra Biblen, Lukasevangeliet, kapitel 15, vers 11-32:

Ved Steen Skovsgaard, biskop over Lolland-Falsters Stift

Lignelsen om den fortabte søn

Han sagde også: »En mand havde to sønner. Den yngste sagde til faderen: Far, giv mig den del af formuen, som tilkommer mig. Så delte han sin ejendom imellem dem. Nogle dage senere samlede den yngste alt sit sammen og rejste til et land langt borte. Der ødslede han sin formue bort i et udsvævende liv; og da han havde sat det hele til, kom der en streng hungersnød i landet, og han begyndte at lide nød. Han gik så hen og holdt til hos en af landets borgere, som sendte ham ud på sine marker for at passe svin, og han ønskede kun at spise sig mæt i de bønner, som svinene åd, men ingen gav ham noget. Da gik han i sig selv og tænkte: Hvor mange daglejere hos min far har ikke mad i overflod, og her er jeg ved at sulte ihjel. Jeg vil bryde op og gå til min far og sige til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn; lad mig gå som en af dine daglejere.

Så brød han op og kom til sin far. Mens han endnu var langt borte, så hans far ham, og han fik medynk med ham og løb hen og faldt ham om halsen og kyssede ham. Sønnen sagde til ham: Far, jeg har syndet mod himlen og mod dig. Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn. Men faderen sagde til sine tjenere: Skynd jer at komme med den fineste festdragt og giv ham den på, sæt en ring på hans hånd og giv ham sko på fødderne, og kom med fedekalven, slagt den, og lad os spise og feste. For min søn her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet. Så gav de sig til at feste.

Men den ældste søn var ude på marken. Da han var på vej hjem og nærmede sig huset, hørte han musik og dans, og han kaldte på en af karlene og spurgte, hvad der var på færde. Han svarede: Din bror er kommet, og din far har slagtet fedekalven, fordi han har fået ham tilbage i god behold. Da blev han vred og ville ikke gå ind. Hans far gik så ud og bad ham komme ind. Men han svarede sin far: Nu har jeg tjent dig i så mange år og aldrig overtrådt et eneste af dine bud; men mig har du ikke givet så meget som et kid, så jeg kunne feste med mine venner. Men din søn dér, som har ødslet din ejendom bort sammen med skøger – da han kom, slagtede du fedekalven til ham. Faderen svarede:

Mit barn, du er altid hos mig, og alt mit er dit. Men nu burde vi feste og være glade, for din bror her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet.«

Åbning af konferencen

Ved Annette B. Bennedsgaard, formand for Folkekirke og Religionsmøde. (Referat v. udgiver)

Annette B. Bennedsgaard indledte åbningstalen med at udtrykke sin glæde ved, at der nu for ottende gang afholdtes konference i Kristent-Muslimsk Samtaleforum.

Hun fremhævede, at forummet har givet øget kendskab til hinanden og et netværk, som også bruges mellem konferencer. Samtidig er det en samtaleplatform, hvor man går i kødet på hinanden og stiller de spørgsmål, man går med til dagligt, men hvor der er respekt for den anden. For Annette B. Bennedsgaard er forummet med til at give et billede af, hvad der er på dagsordenen for kristne og muslimer i Danmark.

Samtidig løfter man også næsen og spørger, hvad det er man kan bidrage med til samfundet. Hun opfordrede til, at man ikke kun ser sig selv og sit trossamfund som offer, men også som nogle, der har noget at komme med, og mindede om, at for to år siden var det dannelse og uddannelse, og hvilken plads det religiøse skal have her, der blev debatteret på konferencen. Et eksempel på et vigtigt bidrag til samfundsdebatten.

Annette B. Bennedsgaard udlagde årets tema for konferencen som en afspejling af, at ”det at lære hinanden at kende” ikke længere er nok som formål med konferencerne. Hun fremførte mulige årsager til at oprette et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark, så det ikke bliver for at have flere rundstykker og mere kaffe, men for at løfte opgaver i det samfund, vi er en del af. For det første for at skabe ’empowerment’ gennem netværk og samarbejde imellem konferencerne. For det andet for at føre interreligiøs dialog. Det kunne være en dialog om de religiøse mod de sekulære, en dagsorden, som Annette B. Bennedsgaard dog opfordrede til skepsis overfor, men det kan også være om at bidrage til det fælles samfund, eller hvor samtalen kan blive et værn mod religiøs isolation.

Annette B. Bennedsgaard åbnede desuden overvejelsen om, hvorvidt et samarbejdsråd skal være frit eller med en relation til staten og dermed mulighed for statsstøtte samt hvorvidt et samarbejdsråd skal supplere eller afløse det eksisterende samtaleforum i KMS. Afslutningsvis opfordrede hun deltagere til at benytte lejligheden til også at få snakket med hinanden om alt muligt andet.

Erfaringer med ”Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund i Norge”

Ved Sven Thore Kloster, rådgiver i Mellomkirkelig Råd. (Referat v. udgiver)

Et faktaark om Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund i Norge samt rådets vedtægter findes som appendiks på rapportens sidste sider.

Sven Thore Kloster orienterede om ”Samarbejdsrådet for tros- og livssynssamfund i Norges” (herefter: samarbejdsrådet) historie og arbejde. Rådet blev dannet i 1996 på baggrund af en modstandskamp mod det nye religionsfag i grundskolen. Islamsk Råd, det jødiske samfund og Human-Etisk Forbund dannede en alliance og inviterede Den

norske kirke med. I starten var samarbejdsrådet et politisk projekt og arbejdede meget med politiske spørgsmål. I dag er rådet en slags paraplyorganisation, som rummer 14 tros- og livssynssamfund. Rådet består af et nationalt råd med tilhørende sekretariat med i alt tre stillinger; en fuldtids og to halvtids. Derudover gives der 400.000 NOK til lokale samarbejdsråd i de otte største byer i Norge.

Sven Thore Kloster fremhævede, at det særlige ved samarbejdsrådet er, at det er multilateralt, hvor alle har én stemme uanset størrelse og uddybede med, at der i Norge findes både en række bilaterale råd og samarbejdsrådet, som et multilateralt råd. Han påpegede, at fordelene ved det multilaterale råd

er, at man får en fælles platform samt mulighed for bedre magtbalance mellem majoritet og minoriteter. Der er mindre magt for majoritetstrossamfundet i samarbejdsrådet end i de bilaterale råd. Som eksempel nævntes, at et af de største samfund i rådet er Human-Etisk Forbund med 70.000 medlemmer. Det giver dynamik og anledning til tros- og livssynsdialog på et sekulariseret sprog.

”Når mange trossamfund udtaler sig i fællesskab, bliver det ganske tungtvejende, og vigtige relationer opbygges undervejs i processen.”

Rådets arbejde foregår i to søjler: 1) dialog mellem religioner og 2) livssynspolitik fx vedrørende ikke-diskriminering. Et eksempel på arbejdet i samarbejdsrådet er et gennemført projekt, hvor man havde en dialog om livsfaseriter i rådets medlemssamfund. Samfundene berettede, hvordan riterne foregår og hvilke udfordringer man oplever. Det førte til en rapport til ministeriet og har ført til lovændringer, der i højere grad tager hensyn til mangfoldighed.

For Sven Thore Kloster er der både fordele og ulemper ved ét stort råd, hvor også ikke-troende deltagere. Det kan hurtigt føre til handlingslammelse, når målet er at gøre alting sammen. Fx vil ateisterne ikke være en del af et klimabudskab, der var begrundet i verdens skabthed. Baha'i siger ofte fra, når det bliver for politisk. Når alt skal være konsensusbåret, bliver der en vis grad af handlingslammelse. På den anden side: Når mange trossamfund udtaler sig i fællesskab, bliver det ganske tungtvejende, og vigtige relationer opbygges undervejs i processen.

Ved Mehtab Afsar, generalsekretær i Islamsk Råd Norge. (Referat v. udgiver)

Mehtab Afsar indledte med en introduktion af Islamsk Råd Norge. Rådet blev stiftet i 1993 som en landsdækkende paraplyorganisation for både shia- og sunnimuslimer. Årsagen til at etablere rådet var, at muslimer i større grad var begyndt at stille krav til samfundet, men da imamerne ikke beherskede sproget tilstrækkeligt, måtte man lave et råd, som kunne tale for muslimer.

Mehtab Afsar gav udtryk for at samarbejdet i Samarbejdsrådet for Tros- og Livssynssamfund i Norge er godt, men at det også er en krævende samtale i vanskelige spørgsmål. Især når det gælder fællesudtalelser. Som eksempel forklarede han, at der i 2011 blev udgivet en fællesudtalelse mod religiøs diskrimination, og tidligere om at skifte tro. Det tog rådet syv måneder at vedtage en udtalelse på to sider.

Samarbejdsrådet får stadig støtte fra staten og Den norske kirke, hvilket Mehtab Afsar udtrykte tilfredshed med. I Norge er der meget fokus på muslimer, ofte et negativt fokus, og der er derfor behov for dialog.

"Der skal være en balance mellem religiøs og politisk dialog. Begge er vigtige, og ikke alt skal have en politisk vinkel."

Samarbejdsrådet afholder et årsmøde og tre til fire råds-møder årligt. På møderne har hvert samfund én stemme, men det er vigtigt at være opmærksom på, at det er dem med kompetence til at formulere sig og fremsætte forslag, der kommer til at præge møderne og rådets arbejde. Derfor er det ikke kun afgørende, hvordan stemmerne fordeles i rådet, men også hvilke kompetencer de enkelte repræsentanter har.

Mehtab Afsar afsluttede med at påpege, at der skal være en balance mellem religiøs og politisk dialog. Begge er vigtige, og ikke alt skal have en politisk vinkel.

Debat

I den efterfølgende session med mulighed for opklarende spørgsmål blev der spurgt til samarbejdsrådets håndtering af Breivik-katastrofen i medierne. Hertil svarede

Sven Thore Kloster, at der blev talt meget om massakren også i rådet. De første, der sagde noget, var Islamsk Råd, som udtalte: Dette er ikke en *kristen* terrorist, det er en terrorist. Ofte må Islamsk Råd ud og fordømme, når muslimer begår lignende. Ved World Trade Centre-katastrofen i 2001 sagde man: "Nu må islam på banen og fordømme", men det gav ingen mening. Breivik brugte symboler fra korstog osv., men det var absurd, hvis kristne skulle gå ud og tage afstand fra ham, forklarede Sven Thore Kloster og kaldte arbejdet med mediehåndteringen lærerig.

Mehtab Afsar kunne samtidig berette, at New York Times havde spurgt, hvad han syntes om det, der var sket, fordi man troede, det var en muslim. Selvom det blev klart, at det ikke var en muslim, gik Islamsk Råd ud og viste sympati med kirken. Han har udtalt, at det ingenting har med kristendom at gøre. Samarbejdet i samarbejdsrådet gjorde, at trossamfundene hurtigt kunne mødes og lægge en strategi for håndteringen af sagen.

Der blev desuden spurgt til samarbejdsrådets sejre og nederlag, hvor Sven Thore Kloster fremhævede det som en af de store sejre, at det er lykkedes at få politisk gennemslagskraft omkring udviklingen af ny religionspolitik. Derimod ser han, at rådets nederlag har været ikke at kunne give relevante politiske udtalelser om fattigdom, integration m.m., fordi man ikke kan blive enige om at tale politisk.

Sven Thore Kloster forklarede, at rådet bygger på konsensus, hvis der skal tales offentligt. Dog har man udvidet med begrebet differentieret konsensus. Det er fx brugt i forbindelse med omskæring. Alle rådets medlemmer undtagen Human-Etisk Forbund mener, at det ikke skal forbydes, og denne uenighed fremgik også af den fælles, offentlige udtalelse.

Mehtab Afsar blev bedt om at vurdere, i hvor høj grad de norske muslimer er repræsenteret i samarbejdsrådet, og svarede, at der i Norge er registreret 110.000 muslimer, hvoraf 70-80.000 er repræsenteret i Islamsk Råd Norge.

De to oplægsholdere blev bedt om at give en anbefaling til, hvor bredt repræsenteret et evt. dansk råd skulle være. Sven Thore Kloster fremførte sine overvejelser angående Human-Etisk Forbunds rolle i det norske samarbejdsråd. Han fremførte to årsager til, at forbundet er med: 1) Human-Etisk Forbund har en betydelig størrelse i Norge. 2) De andre trossamfund lærer også af forbundet. Når forbundet er med, bliver de en del af alliancen og ikke fjender. Sven Thore Kloster påpegede, at

Forbundet selv siger: Vi er ikke længere for et sekulariseret samfund, men en sekulariseret stat. De har altså også udviklet sig.

Mehtab Afsar understregede, at samarbejdsrådet ikke har afløst den kristent-muslimske, bilaterale samtale, og at man derfor ikke skal være bange for at have ateister med i det multilaterale råd.

Erfaringer med ”Sveriges interreligiösa råd”

Et faktaark om Sveriges interreligiösa råd og Nämnden för statligt stöd till trossamfunden findes som appendiks på rapportens sidste sider.

Ved Cajsa Sandgren, ansvarlig for Svenska kyrkans dialog med andre religioner

Der har eksisteret interreligiøse råd på stiftsniveau i Sverige, for eksempel i Göteborgs stift (dannet officielt i 2007) og i Stockholms Stift, Centrum för religionsdialog (dannet i 2007). Men samtalen har desuden foregået med kommunen indblandet, som fx efter den store diskotekbrand i Göteborg natten mellem 29.-30. oktober 1998. Samtalen førtes også på nationalt niveau i Sverige på initiativ fra ærkebiskop K. G. Hammar, dels efter publiceringen af karikaturtegningerne i Danmark i 2005 og dels efter "Ron-dellhundens" fremkomst i Sverige i 2007.

Flere mente, at Sveriges største trossamfund skulle tage initiativet, og flere samtaler fandt sted på opfordring af ærkebiskop Anders Wejryd i ærkebiskopsgården i Uppsala. Som et resultat af disse samtaler blev Sveriges interreligiösa råd etableret den 4. maj 2010, også i ærkebiskopsgården i Uppsala. Rådet fungerer som et netværk, hvis formål er formuleret i fem punkter.

Rådet skal:

1. Fremme og skabe forudsætninger for interreligiøs samtale i Sverige,
2. Fremme religionens rolle i at skabe fred og enighed i samfundet,
3. Være en stemme i den offentlige samtale om etik og åndelighed,
4. Udgøre en forenet stemme mod antisemitisme, islamofobi og anden religiøs fjendtlighed,
5. Styrke friheden til religiøs tro og udøvelse – individuelt og i fællesskab.

De, der var med ved Rådets dannelse og underskrev basisdokumentet, var Anders Wejryd, ærkebiskop i Svenska kyrkan, Maynard Gerber, kantor, Judiska Centralrådet, Trudy Fredriksson, ordførende i Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd, Anders Arborelius, biskop i Stockholms katolske stift og Helena Benaouda, ordførende i Sveriges Muslimska Råd.

Ved dannelsen af rådet blev det vedtaget, at øvrige medlemmer i rådet skulle udpeges gennem de respektive paraplyorganisationer, når et sådant fandtes. Det var vigtigt, for hvis repræsentativitet og legitimitet mangler, mangler rådet også mulighed for at påvirke dels samfundet og dels det lokale interreligiøse arbejde.

I dag har rådet 16 medlemmer, hvoraf tre er kvinder, efter 14. juni 2014 bliver der fire kvinder i rådet.

Af de 16 medlemmer er:

- 5 kristne: de består af Sveriges kristna råds (SKR) præsidium samt generalsekretæren for SKR. Præsidiet repræsenterer den lutherske, den katolske, den ortodokse og den frikirkelige kirkefamilie ved Sveriges kristna råd.

Når Svenska kyrkan indsætter en ny ærkebiskop den 14. juni 2014, byttes den lutherske kirkefamilies repræsentant i Sveriges kristna råds præsidium ud og dermed også i Sveriges interreligiösa råd.

- 2 jøder fra Judiska Centralrådet
- 3 muslimer, heraf 2 fra Sveriges Muslimska Råd og 1 fra Islamiska Shia Samfunden
- 2 buddhister fra Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd
- Øvrige medlemmer er: 1 sikh, 1 bahá'í, 1 hindu og 1 mandé, hvilke er udpegede på anden måde. Det seneste medlem i rådet er Mandeiska Sabeiska Samfundet, som blev medlem i oktober 2013.

Til disse kommer forskellige personer, som er sagkyndige, fx jeg selv som ansvarlig for økumeni fra sekretariatet for teologi og økumeni, Svenska kyrkans nationale niveau.

Rådet har ingen medlemmer eller tilknyttede, som repræsenterer stat eller kommune, dvs. det politiske etablissement i Sverige. Rådet har heller ikke noget særskilt budget eller nogen ansatte, og ej heller nogen ordførende eller styrelse. Ordførende er oftest det samfund, som er vært, og som besøges af Rådet. Det administrative arbejde, som primært består af indkaldelser, adresseregister m.m. udføres p.t. af ærkebiskoppens sekretariat, Svenska kyrkan.

Det store fællesforetagende, som Rådet hidtil har gjort, er at offentliggøre et underskrevet opråb om religions- og trosfrihed.

Det skete under den første Interfaith Harmony Week i februar 2011 ved et offentligt møde i Stockholm. Flere af underskriverne var til stede på mødet, andre skrev under efterfølgende. Opråbet tænkes at have betydning dels som en markering over for offentligheden – at troende mennesker fra forskellige religioner kan blive enige om noget så vigtigt som retten til at tro eller ikke at tro – og dels for at støtte samfundets lokale og regionale arbejde i interreligiøse råd.

Som en stor majoritetskirke har Svenska kyrkan et særligt ansvar for det interreligiøse og også det økumeniske arbejde i Sverige.

Rådet er stadig i den fase, hvor det er ved at tage form. For at komme til at kende hinanden ordentligt afholdes møderne hos de forskellige samfund, som så kan præsentere sig selv, tale om deres tro og vise deres faciliteter til bøn og samling. Dette arbejde er stadig i gang.

Hvert trossamfund bærer sine egne omkostninger til rejse samt dækker udgifter til værtsskab for møderne.

Den store fordel er, at alle dermed bliver medansvarlige og bærer Rådets aktiviteter baseret på deres samfunds formåen, men det kan også være problemfyldt. For Svenska kyrkan er det største trossamfund i Sverige, men Svenska kyrkan ønsker ikke at være den, der driver Rådet, uden at det gøres sammen med dets medlemmer.

Det er også undertiden en udfordring, at der ikke foreligger en fælles økonomi, og det ønskes af en del medlemmer, at Rådet gør nogle aktiviteter fælles, også de, der koster penge.

En anden udfordring er graden af aktivisme. Nogle mener, at Rådet skal være aktivistisk, andre mener, at Rådet ikke skal være det. Med aktivistisk menes at udsende skriftlige fælleserklæringer. Lige nu er det sådan, at Rådet er meget sparsom med dette – man bør begrunde, hvilken betydning en erklæring får og udsende den på det helt rigtige tidspunkt. Det er også meget svært at få medierne, de store dagblade og lokale aviser, til at interessere sig for Rådet. Erklæringen om religions- og trosfrihed blev kun nævnt i et par kristne aviser og på SKRs hjemmeside.

For nogle uger siden arrangerede SKR, i samarbejde med Svenska missionsrådet, en manifestation under temaet "Solidaritet med udsatte troende i verden", der begyndte med gudstjeneste, derefter en fælles vandring til Mynttorget, der ligger neden for Slottet i Gamla Stan i Stockholm, hvor der blev holdt taler. Til denne samling var Sveriges interreligiösa råd inviteret og flere repræsentanter fra Rådets forskellige samfund deltog. Dette blev næsten ikke omtalt i medierne.

Rådet har ved en lejlighed inviteret Nämnden för statligt stöd till trossamfunden, SST. Dette er for at blive oplyst om kriseberedskab, om hvordan man arbejder med dette lokalt. SST har som myndighed ansvaret for kriseberedskabet i Sverige.

Sådan er det i dag, november 2013. Hvordan Rådet kommer til at arbejde fremover bestemmer dets medlemmer i fællesskab.

Ved Trudy Fredriksson, formand for Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd. (Referat v. udgiver)

Trudy Fredriksson indledte ved at bringe en hilsen fra alle buddhister med ønsket om, at alle kan leve i fred med hinanden og med gensidig medmenneskelighed.

Hun fokuserede på Nämnden för statligt stöd till trossamfunden (SST), som er et af de ældste religionsråd i Sverige. Her kan det være svært at finde konsensus om fordeling af statsstøtten, som er den centrale opgave for nævnet. Hun beskrev, at trossamfundene repræsenterer meget forskellige baggrunde bl.a. pga. indvandringen. Det er en stor udfordring at vurdere, hvor mange medlemmer de forskellige trossamfund har, som er afgørende for støtten til de enkelte trossamfund, men der findes statistikker, som giver et bud. Endvidere tilføjede hun, at også teologiske institutioner får statsstøtte.

Nævnet består af trossamfundsrepræsentanter, og Trudy Fredriksson fremhævede, at bare det at sidde sammen i nævnet gør en forskel. Noget, hun karakteriserer som et praktisk dialogarbejde.

Nævnet har desuden ansvaret for kriseberedskabsordningen, som dermed også bliver noget trossamfundene står sammen om.

Trudy Fredriksson kunne desuden fortælle, at den svenske regering har taget initiativ til et råd, hvor der diskuteres demokrati, menneskerettigheder, religionsfrihed, diskriminering, voldelig ekstremisme m.m.

Mange steder i Sverige findes også lokale interreligiøse grupper, som inkluderer verdensreligionerne. Humanisterne indgår ikke, da de i Sverige er udtalt ateistiske. De indgår heller ikke i SST, da

"Bare det at sidde sammen i nævnet gør en forskel ... som et praktisk dialogarbejde."

SST skal følge loven om at statslig støtte kun gives til trossamfund, som forretter gudstjeneste, undervisning og omsorg. Trossamfundene skal være stabile, have 3000 tilknyttede og følge de grundlæggende værdier i Sverige, for at kunne deltage i rådet og modtage støtte.

Debat

Efterfølgende blev der spurgt til kriterierne for at komme ind i det interreligiøse råd. Hertil svarede Cajsa Sandgren, at Sveriges interreligiøse råds medlemmer er fordelt på de store religioner. Ambitionen er at være bredt repræsenteret.

Der blev desuden spurgt til, om der i rådet er en drøftelse af egne religioner, og om man bliver udfordret i religiøse standpunkter. Trudy Fredriksson forklarede, at der i forbindelse med besøg hos rådets medlemssamfund bliver fortalt om organisationerne, og at det er vigtigt med respekten for hinanden. Cajsa Sandgren supplerede med det eksempel, at der også i Sverige er en diskussion om omskæring, men at denne diskussion endnu ikke har været drøftet i rådet.

Sven Thore Kloster forklarede om det norske råd, at man er statsstøttet, men at medlemmerne derudover betaler et lille bidrag på 5.000 kr. I Norge er rådets sekretariat uafhængig. Det er ikke kirken, der har sekretariat.

På et spørgsmål om det folkelige kendskab til rådet svarede de svenske repræsentanter, at det kendskab der er til rådet skabes gennem pressemeddelelser, men at det heller ikke er et særligt fokus at blive kendt. Det vigtige er, at trossamfundene lokalt lærer hinanden at kende.

Også muligheden for nordisk, kristent-muslimsk samarbejde blev drøftet. Sven Thore Kloster åbnede muligheden for at inkludere muslimer i det eksisterende, nordiske samarbejde mellem kristne, der arbejder med religionsdialog. Mehtab Afsar gjorde dog opmærksom på, at Islamsk Råd Norge er meget forsigtige med at bevæge sig uden for Norge. Rådet har mange gange oplevet at blive spurgt til og holdt ansvarlig for udtalelser fra det europæiske fatwaråd. Desuden kunne han fortælle, at en fælles delegationsrejse for norske kristne, jøder og muslimer til Palæstina gav store udfordringer. Her understregede Sven Thore Kloster, at forskellige råd har forskellige opgaver, og at man i rådet i Norge har besluttet ikke at diskutere udenrigspolitik.

De svenske repræsentanter erklærede sig åbne for et samarbejde, og Trudy Fredriksson påpegede, at hun som buddhist repræsenterer både svenske og asiatiske buddhister.

Desuden blev det nævnt, at det interreligiøse råd i Finland har efterspurgt et nordisk samarbejde.

Fordelene ved de forskellige støttemodeller i Norge og Sverige blev drøftet. Her fremhævede Sven Thore Kloster, at den norske model ikke har andre kriterier for at modtage støtte, end at man skal følge norsk lov. For eksempel ville otte personer, som mener, at de kan flyve, kunne modtage støtte. Et indholds- og antalskriterium debatteres dog, hvilket Sven Thore Kloster mener, er svært at opstille. Mehtab Afsar tilføjede, at samfundene får tilskud efter størrelse, og at der stilles krav til de trossamfund, der modtager støtte.

Interreligiøse relationer i Danmark i ældre tid

Ved Martin Schwarz Lausten, professor emer., dr.theol.

Jeg er blevet bedt om at opridse historien om interreligiøse relationer fra begyndelsen, altså ikke i 600-tallet, men i 1500-tallet i Danmark. Grundlaget for den nuværende protestantiske, lutherske kirke i Danmark blev lagt i 1500-tallet, og dengang var en dialog med andre religioner utænkelig, og dette af to grunde: Man var overbevist om, at kun kristendommen var sandheden, og derfor kunne det slet ikke nytte at diskutere denne religion med andre, ja, det kunne endda måske være skadeligt. Den anden grund var den enkle, at der slet ikke boede muslimer i Danmark på den tid. Så jeg kunne i og for sig godt sætte mig ned igen med det samme! Men der skal dog straks tilføjes, at selvom man ikke kunne eller ville føre en dialog med andre religioner dengang, så var der alligevel ikke grænser for, hvad kirkes teologer vidste – eller troede, at de vidste – om islam og muslimer og om jødedom og jøder. Dette vil jeg så sige noget om først, og til sidst vil jeg nævne et par eksempler på en slags dialog, som de kristne førte med repræsentanter for en ikke-kristen religion, nemlig jødedommen, i ældre tid. Min baggrund for det følgende er de syv bøger, som jeg har skrevet om forholdet mellem jøder og kristne i Danmark fra middelalderen til nyere tid, samt den bog, jeg skrev for to år siden om de danske kongers og teologers syn på islam og muslimer i 1500-tallet.

”Man var overbevist om, at kun kristendommen var sandheden, og derfor kunne det slet ikke nytte at diskutere denne religion med andre.”

For at forstå dette skal man huske, at Danmark netop i første halvdel af 1500-tallet befandt sig i et af de største opgør og opbrud i hele landets historie: Danmark var blevet kristent omkring år 1000, og derefter var danskerne romersk-katolske, som resten af Europa, og det varede godt 500 år. Så fulgte Danmark Martin Luthers opgør med paven, den katolske tro og kirke. I Danmark blev Luthers tanker udbredt først illegalt fra 1520'erne, indtil kongen Christian d. 3. efter en borgerkrig direkte forbød den katolske kirke, satte alle katolske biskopper i fængsel og befalede, at Danmark-Norge for fremtiden *kun* måtte tilhøre den lutherske kirke. Det varede indtil religionsfriheden i 1849. Derefter blev det frivilligt, hvilken religion, man ville tilslutte sig, men som bekendt er ca. 80% af befolkningen stadig lutherske kristne.

For at vende tilbage til grundlaget, 1500-tallet: Selvom tolerance og religionsfrihed ikke eksisterede i kongernes eller de førende kirkelige lederes forestillinger, så forsøgte kongen faktisk nogle år efter den lutherske reformations gennembrud at afholde en **interkristen** dialog. Det skete derved, at han befalede at de førende *katolske* præster og teologer fra Roskilde, Lund og København, som ikke *ville* gå over til den lutherske kirke, skulle møde op på Københavns Universitet til diskussion med de førende lutherske teologer. Meningen var, at de katolske skulle blive overbevist om, at kun den lutherske kristendom var den eneste sande. Men det hele var naturligvis en skin-debat. Kongen havde besluttet, at de efter diskussionen *skulle* underskrive en erklæring om, at de lutherske havde ret. Hvis ikke, ville de miste deres økonomiske grundlag. Kongen lagde yderligere pres på dem ved personligt at sidde i lokalet og høre på debatten.

Men også overfor andre ikke-lutherske førte man tvangspolitik: I 1553 ankom pludselig 150 flygtninge fra England til Danmark og bad om asyl. De var protestanter og var flygtet fra England, fordi den nye dronning, Maria den Blodige, begyndte at forfølge ikke-katolske mennesker. Men efter at

de var blevet forhørt af kong Christian d. 3.'s rådgivere og hofprædikanter, blev de nægtet ophold, sendt af sted fra København i åbne både ned over Østersøen til Tyskland – det var i november måned, hvor vinterstorme var begyndt. De blev afvist, fordi de ikke var lutherske. Ganske vist brudt med paven og den katolske kirke og var protestanter, men altså ikke lutherske. Det, som kongen især var vred over, var, at de ikke kunne acceptere den opfattelse af nadveren, som man havde i Danmark.

Nu sagde jeg, at der i 1500-tallet endnu ikke havde vist sig muslimer i Danmark. Alligevel vidste både kongen, hans rådgivere og især de førende teologer, hvad de skulle mene om islam og muslimer. Og bemærkelsesværdigt er det, at de mente, at det var nødvendigt offentligt at udtale deres meninger om dem. Ikke dialog, men monolog. Dette hang sammen med det, som på den tid i de europæiske lande blev kaldt *Tyrkerfaren*. Men mente dermed, islamfaren. Man brugte ordet tyrk i stedet for muslim. Hvorfor? Det hang sammen med den politiske udvikling, nemlig det osmanniske riges voldsomme ekspansion, udvidelse lige siden Osman I grundlagde riget i 1299. Det udviklede sig hurtigt til at blive det største muslimske imperium og stærkeste militærmagt. I 1300-tallet underlagde riget sig Bulgarien, Serbien, Grækenland, Bosnien, Albanien, i 1453 indtog osmannerne Konstantinopel, som lidt senere blev gjort til rigets hovedstad, og under sultan Selim I (1512-1520) besejredes perserne, Syrien, Palæstina, Ægypten, det vestlige Arabien med Mekka og Medina samt dele af det nordvestlige Afrika. Den tyrkiske sultan blev den ledende skikkelse i hele den muslimske verden med både politisk og religiøst overherredømme. Selim I's søn og efterfølger Süleiman den Prægtige (regent 1520-1566) fortsatte ekspansionen, erobrede Beograd (1521) og øen Rhodos (1522), som var det kristne Europas forpost i Mellemøsten, og i slaget ved Mohács (1526), hvor kong Ludvig II af Ungarn og Bøhmen faldt, besejrede han ungarene. De langvarige kriser, som nu beherskede udviklingen i Ungarn, fik den allerstørste betydning for forholdene i det tyske kejserrige. Trods aftaler om våbenstilstand forekom talrige grænsestridigheder mellem parterne, våbenstilstande afløste hinanden, og i 1565 udbrød en regulær krig mellem Süleiman og kejser Maximilian II. Fredsaftalen (1568) bekræftede stort set status quo og blev forlænget i flere omgange, indtil *den lange tyrkerkrig* (1593-1606).

Tyrkerfrygten udløste voldsomme reaktioner fra de kristne teologer i Europa. Blandt protestanterne var *Martin Luther* (1484-1546) den første og førende i den litterære beskæftigelse med tyrkerproblemet. Hans forklaring på *tyrkerfaren* var til at begynde med den, at tyrkerne, muslimerne, var Guds strafferedskab mod de kristne. Gud straffede dermed de kristne, fordi de ikke levede som rigtige kristne burde gøre. Derfor drejede det sig først og fremmest om, at man bekæmpede synd og ondskab hos de kristne selv. Så ville Gud måske tage dette strafferedskab væk igen. Man skulle ikke militært gå imod tyrkerne, for i så fald gik man jo mod Gud selv. Men Luther ændrede opfattelse. I bogen *Vom Kriege wider die Türken* [Om krigen mod tyrkerne], 1528, blev han fortaler for en krig mod dem. Men dette skulle være en ren verdslig krig, ikke et korstog. Tyrkerne ville nemlig nedbryde det verdslige samfund der, hvor de fik magten, mente Luther. Man skulle altså ikke bekæmpe dem på grund af deres religion. Derfor var det rigtigst, at også de lutherske kristne deltog i en sådan krig. I virkeligheden var det nemlig djævelen, som stod bag tyrkerne. I *Heerpredigt wider den Türken* [Hærprædiken mod tyrken], 1529, fremførte han stadig det synspunkt, at årsagen til tyrkernes

"Martin Luthers forklaring på tyrkerfaren var til at begynde med den, at tyrkerne, muslimerne, var Guds strafferedskab mod de kristne."

fremstød mod de kristne skulle findes i disses syndige liv, og han understregede jævnlgt, at tyrkernes aggressive fremfærd var et sikkert tegn på, at de sidste tider hastigt nærmede sig. Men nu lagde han vægt på, at de kristne også havde pligt til at deltage i krigen, og til at betale den *Tyrkerskat*, som kejseren og rigsdagen krævede af undersåtterne. Tyrkerskat var en ekstraordinær skat, som kejseren opkrævede i hele kejserriget i flere omgange. Pengene skulle bruges til at udbygge befæstningsanlæg i Østeuropa og til at udruste tropper, som kunne sættes ind mod de osmanniske styrker. Men Luther engagerede sig også på anden vis, idet han stærkt betonedede vigtigheden af, at man skaffede sig så megen information som muligt om tyrkerne. Han udgav selv en senmiddelalderlig bog om tyrkernes sæder og skikke, og han sørgede for, at Koranen blev udgivet i en latinsk oversættelse i 1543. Men fjender var og blev tyrkerne, fastslog han, og her stod de på lige fod med de andre modstandere af den evangeliske kristendom. Talrige steder i sine mange skrifter anvendte Luther det polemiske slogan, at fjenderne af den sande, dvs. den lutherske, form for kristendom var *papisterne* dvs. de katolske kristne, *tyrkerne, jøderne og de kristne kættere*. Men det er vigtigt at gøre opmærksom på, at Luther også kunne indrømme, at der blandt tyrkerne indbyrdes hersker god tugt og disciplin. Det kunne vi kristne lære noget af, mente han.

På samme tid fandt det store opgør sted i Danmark mellem den katolske kirke og de første mænd, som bragte Luthers tanker til Danmark. Den førende katolske teolog *Poul Helgesen* (død ca. 1534), som prøvede at forsvare den katolske kirke og tro imod de fremstormende illegale lutherske prædikanter, inddrog i sin polemik samtidens *tyrkerfrygt*, idet han påstod, at Luther viste vej til islam, for når Luther angreb paven og hans kirke, så åbnede han en vej for andre religioner og i særlig grad for islam, ja, Luther var ikke alene af samme slags som Muhammed, han var faktisk endnu værre. Luther fremmede, påstod Poul Helgesen, *den muhamedanske sag, som kan gøre os til tyrker og mame-lukker, men aldrig til et kristent folk*. Poul Helgesen retter derfor en appel til de lutherske og beder dem besinde sig. Som et afskrækkende eksempel nævner han, hvorledes den ortodokse kristenhed vendte sig væk fra paven i Rom, og *derfor* blev dens lande erobret af osmannerne. Sådan som Luther nu fører sig frem, var det også begyndt i sin tid i Tyrkiet. Dette folk og land vendte sig væk fra Gud, fra retfærdighed og redelighed, fra frelse og frihed, og derfor var landet nu endt i evig og ubodelig trældom. Poul Helgesen drog også sammenligninger mellem de lutherske og tyrkerne: Tyrkerne har nedbrudt altre og kirker og ødelagt helgenbilleder, og det samme har de lutherske gjort. Tyrkerne har dræbt kristne gejstlige. Det har de lutherske ganske vist ikke gjort, men det skyldes blot, at de ikke er stærke nok til det. Rent teologisk gør Poul Helgesen op med Islams manglende anerkendelse af Kristus som Guds søn, men han glemmer ikke de lutherske modstandere og bemærker, at de lutherske spotter Kristus meget mere end tyrkerne gør.

Efter at den lutherske kirke var blevet oprettet i Danmark (1536/1537), blev den første biskop over Sjællands Stift teologen *Peder Palladius* (1503-1560). Han beskæftigede sig en hel del med tyrkerfrygten. Han havde studeret i Wittenberg hos Martin Luther, hvor han sluttede med at erhverve den teologiske doktorgrad. Han var desuden professor i teologi ved universitetet, en dygtig administrator og med sine 40-50 danske og latinske skrifter den litterært mest produktive i reformationstiden. I sin bog *St. Peders skib* (1556) – det er en række prædikener eller rettere foredrag, som han havde holdt i Vor Frue Kirke, København – beskæftiger han sig en hel del med dette emne. Han bringer både informationer om Muhammed og om Islam, som han naturligvis foregiver at være rent saglige, men han afviser Islam i stærkt polemiske vendinger. Han bruger samme metode som den katolske Poul Helgesen, men omvendt: Palladius sætter lighedstegn mellem paven og Muhammed! Palladius er i øvrigt den første i Danmark, som bringer informationer om Muhammeds liv og handlinger:

Muhammed var oprindelig, skriver han, *en Kræmmerdreng i Arabien*. Han forkyndte samme kætteri som Nestorius – kristen patriark i Konstantinopel (død 453), som betonedede det menneskelige i Kri-

stus og tog afstand fra udtrykket Gudsføderske om Jesu mor Maria – og han fremførte i sin *Koran* den påstand, at han selv var den evige og øverste profet. Da han fik mange tilhængere i Afrika og Arabien, blev han snart en fyrste, da disse lande faldt fra det romerske kejserrige. Muhammed fik konger og fyrster til at slutte sig til ham, og blandt de midler, han brugte til dette, var *list og løgn*. På samme vis havde paven også gjort sig til en stor fyrste. Et andet middel, som Muhammed anvendte, var sværd og magt, ganske som paven havde gjort. Et sammenligningspunkt var også religionsudøvelsen hos muslimer og de romersk-katolske. *Machomet og hans Tyrcker har tilsyneladende dejlige skinnende ceremonier. De renser sig ideligt, kaster sig til jorden, når de beder, drikker ikke vin, sidder på jorden, når de spiser, tager på pilgrimsrejser til Muhammeds grav i Mekka. Deres munke lever et strengt liv*, skriver han, og han opremser derefter, hvorledes katolikkerne også ved hjælp af en række lignende regler foregiver at være hellige. Er Muhammed og paven også enige i afvisningen af Kristus som Guds søn? Muhammed gentager et gammelt kristent kætteri fra Oldkirkens tid, men hvad med paven? Palladius må indrømme, at *paven holder noget af Kristus*, men alligevel fratager han ham magten, idet han har indført krav om mange messer, pilgrimsrejser og andet. Endvidere gælder, at Muhammed tillader sine tilhængere at have flere hustruer, og på samme måde lader paven sine gejstlige høre på *sodomitisk vis* forklarer Palladius. I 1550'erne dukkede en ny tøjmode op i København. Mænd begyndte at gå med pludderbusker, som var slidset i siden, så man kunne se det blottede lår. Peder Palladius var dybt rystet. I sin bog *Om Hosedjævelen* (1556), hvor han i polemiske – og stærkt underholdende tekster – angriber den nye mode med forklarer han, at Gud nu sender mange straffe over folket i form af sygdom og andre plager, fordi mændene gennem denne mode viser *overvældende pral og pragt i klæder... overflødigt tøj, druk, svir, hor og mord*. Efter denne opremsning afbryder Palladius sig selv med udbruddet *Hvad om jeg også taler et ord om tyrkerne, og hvad vi har fået fra dem?* Han udreder derefter, at den nyeste mode i København med høje toppede hatte og farvede klædebånd omkring stammer fra tyrkerne. Det samme gælder nogle bestemte våben, som man er begyndt at gå med, ligesom man i det hele taget har indført *tyrkske skikke alle vegne*. Det kender vi ellers ikke noget til, og desværre forklarer han ikke nærmere, hvad han her tænker på. Følgen af alt dette bliver, at danskerne risikerer at blive *tyrkiske* og, tilføjer han, *hvad vil der dog ikke følge endnu mere, end der allerede er sket?* Og alt dette vil især gå ud over ungdommen, føjer han advarende til.

Peder Palladius' efterfølger i professorembedet ved universitetet var *Niels Hemmingsen* (1513-1600). Han var en dygtig underviser, skrev næsten 100 bøger på latin og dansk, mange blev oversat til andre sprog. Han var den mest lærde og internationalt mest kendte og læste danske teolog helt til det 19. århundrede. En af gaderne i København, som munder ud i Strøget er opkaldt efter ham! Også han beskæftigede sig meget med Islam og muslimer. I en stor latinsk fortolkning af Davids salme 84 foretager han et stort opgør med dem. Han konstaterer til indledning rask væk, at

selvom de muhamedanske galskaber allerede i sig selv viser, at de har djævelen som ophavsmand, så er det alligevel nødvendigt at oplyse de unge om den muhamedanske sekt, fordi det sammenrend vokser dagligt mere og mere, fromheden aftager hos mange, som i sandhed hellere vil synes at være fromme end at være det, og fordi religionen ofte diskuteres upassende blandt epikuræerne [nydelsessyge mennesker].

Efter sin sædvanlige metode samler han stoffet omkring en række spørgsmål:

- 1) Hvilke forudsigelser findes hos profeterne om denne sekt? Spørger han og svarer: I profeten Daniels bog kap. 7 tales om et skrækeligt dyr med mange hoveder, som steg op af havet. Det er en profeti om Islam, hævder han. Denne forestilling har Hemmingsen fra Luther og hans kolleger i Wittenberg.

- 2) Han bringer en historisk redegørelse om personen Muhammed. Flere end Palladius gjorde.
- 3) Han oplyser om islamiske love om samfund og visse ceremonier, bl.a. at flerkoneri er tilladt, om de mange almisser, de giver, om sociale foranstaltninger, at de ikke drikker vin eller spiser svinekød. Men, skynder han sig at tilføje: det er det rene hykleri, og flerkoneri er afskyeligt.
- 4) Han skriver, at der er udbredt tvang i det osmanniske rige, for hvis mennesker forlader Islam, bliver de dræbt. Det er uforskammet, skriver han, og han vil slet ikke diskutere dette emne mere.
- 5) Videre taler han om *hedenske ceremonier* i det osmanniske rige, og han hævdede også, at Islam var en kristen sekt: *Mahomisterne er faldet fra den kristne tro.*

I Danmark udkom desuden salmer, som angreb både paven og tyrkerne, som blev sunget i kirkerne, ligesom der blev skrevet en lang række bønner af samme indhold, som blev oplæst i kirkerne her i 1500-1600 tallet. En af disse salmer findes stadig i folkekirkens salmebog, men med ændret indhold. Oprindeligt begyndte salmen sådan: *Behold os, Herre, ved dit ord/ trods pavens løgn og tyrkens mord...* Det blev i 1842 ændret til *Behold os, Herre, ved dit ord/trods dine fjenders løgn og mord...* Sådan står der i den nuværende salmebog.

Desuden er det vigtigt at bemærke, at de danske konger på den tid også betalte de ekstraordinære *tyrkerskatter* til den tyske kejser, som brugte dem til oprustning mod de osmanniske tropper. Grunden til, at de danske konger også betalte, var den, at de samtidig var hertuger af Holsten, som hørte under den tyske kejser. Det var ret betydelige beløb, som kongerne dog forlangte, at undersåtterne i Holsten skulle betale, og det skete derfor.

En foreløbig kulmination på *tyrkerfrygten* nåede man med den forordning fra konge Frederik d.2., som fik navnet *Fremmedartiklerne* (1569). Kongens begrundelse var, at han var bange for, at ankomne udenlandske folk, som ikke var lutherske kristne, ville forårsage splittelser og opgør i Danmark. Biskopperne fik derfor pligt til at forhøre enhver udlænding, som var ankommet til deres lokalområde i de sidste to år og de, som kom i fremtiden. Udlændinge skulle sværge på, at de ville acceptere det, som stod i disse artikler. Først når de kunne fremvise en attest på det fra biskoppen, måtte borgmestre give dem opholds- og arbejdstilladelse. Hvis udlændingene nægtede, skulle de med tre dages varsel forlade landet.

Artiklerne drejer sig om opfattelsen af Bibelen, kirken, Guds søn, synd, lov, evangelium, frelse, verdslig øvrighed, kirkelige ceremonier, bod, helliggørelse, edsaflæggelse o.a. De enkelte artikler indledes med ordene *Om de tror, at...* eller *om de bekender, at...* eller *om de samtykker i, at...* Artiklerne er stærkt polemiske mod muslimerne. De er, står der, totalt adskilt fra Guds kirke og undergivet djævelen, ligesom andre sekter. Ligeledes fordømmes jøderne, uden at navnet nævnes, gendøbere og naturligvis især katolikker. *Det papistiske fromhedsliv er Antikrists påfund med hvilket Guds søn bespottes og hans hellige nadver vanhelliges.* Om verdslig øvrighed skal de bl.a. erkende, at den er vogter af Moselovens ti bud, og at den må udføre dødsstraf mod gudsbespottere.

Jeg har i titlen på min bog *Tyrkerfrygt og tyrkerskat* brugt ordet *islamofobi*, for der var netop tale om en islamofobi i Danmark i 1500-tallet, dvs. en indbildt frygt. Danmark var nemlig ikke på nogen

som helst måde truet af de osmanniske styrker. Alligevel oppiskede kirkens ledere og kongen og hans folk af de nævnte grunde en frygt i folket.

Men så kan man spørge, om der da aldrig – før religionsfriheden kom med grundloven i 1849 – blev forsøgt en dialog fra de kristne side med ikke-kristne? Jo, det gjorde man faktisk med jøderne. Det var den eneste tilladte ikke-kristne religion i Danmark. Fra slutningen af 1600-tallet begyndte regeringen at give jødiske enkeltpersoner opholdstilladelse i landet. Der var kun tale om ganske få, men i 1684 var der mere end ti voksne jødiske mænd. De ansøgte derfor om tilladelse til at holde synagogegudstjeneste. Det var i den strenge statskirkes tid, hvor alle borgere i Danmark-Norge *skulle* være lutherske kristne, børnene *skulle* være døbt og voksne *skulle* regelmæssigt gå til nadver i kirken osv. Alligevel gav regeringen jøderne lov til at holde deres egen gudstjeneste, men det skulle foregå skjult, i en lejlighed, ikke i en selvstændig bygning, og man måtte ikke udefra kunne høre, hvad der foregik. Jøderne havde dermed fået en vis religionsfrihed.

Men den kristne kirke har altid haft et anspændt forhold til jødedommen, lige fra Oldkirkens tid. Så derfor prøvede man også i Danmark med forskellige midler at bevæge jøder til at gå over til kristendommen. Her brugte man bl.a. det, som man med lidt god vilje kan kalde dialogformen. Jeg skal nævne tre tilfælde:

1) I 1728 fik alle jødiske mænd i København ordre til at indfinde sig i en bestemt kirke i byen hver torsdag, hvor de skulle høre taler af præster, som regeringen havde udpeget til det. Det kaldes i de samtidige beretninger *Religions-Conference*. Efter prædikenen måtte jøderne stille spørgsmål, ligesom de fik at vide, at de skulle svare ”beskedent”, dersom de kristne præster stillede dem spørgsmål. Kongen var omhyggelig med at fremhæve, at han dermed ikke ville *tvinge* jøderne til at blive kristne, men han ville blot prøve at *overtale* dem venligt af hensyn til deres frelse. Vi kender til 5 sessioner: Man talte om messiasspørgsmålet, Moselovens betydning, Talmuds betydning i forhold til Den hellige Skrift, Bibelen og andet. Men ikke en eneste jøde gik over til kristendommen. Lederne sagde under et af møderne, at de havde en eneste sand lærer, og ham ville de aldrig svigte: Moses. Efter den store katastrofe i sensommeren 1728, da en stor del af København brændte, opgav kongen disse *interreligiøse dialoger*. Men de fortsatte på en anden måde:

”Kongen ville ikke tvinge jøderne til at blive kristne, men han ville blot prøve at overtale dem venligt af hensyn til deres frelse.”

2) Regeringen gav i 1730'erne og 1740'erne tilladelse til, at tyske missionærer, to ad gangen, måtte komme til København og prøve at omvende jøder til kristendom (1734, 1742, 1748). Deres utrykte dagbøger ligger stadig i et arkiv i Halle. Dem kendte vi ikke her i Danmark, før jeg var i Halle og så dem og har skrevet om dem i bogen *De fromme og jøderne*. Dagbøgerne er uhyre interessante, for missionærerne beretter meget detaljeret, dag for dag, hvad de oplever i Danmark, specielt i København. De giver et indblik i det jødiske miljø, som vi ikke kender andre steder fra. I 1734 blev de inviteret ind i et jødisk hjem. Det var hos Moses Cantor eller hos Jacob Moses Fürst, adressen var *Ved Stranden* nr. 12. Hele familien og venner var forsamlet, og her foregik nu en *interreligiøs dialog*. Men missionærerne var provokerende og fordømmende og sagde, at de var kommet for at frelse jøderne for fortabelse og helvede. Fra jødisk side blev der svaret: vi frelses i vores jødiske tro. Stemningen blev stadig mere ophidset. Særligt spændende er det, at det udelukkende var kvinden i

den jødiske familie, som diskuterede – eller skændtes – med de to missionærer. Vi holder fast ved vores jødiske tro, sagde hun, og de to tyske missionærer skulle ikke komme og ødelægge det hele for dem. I dagbogen kalder missionæren denne jødiske kvinde *en slange*. Det hele endte med, at den ene af missionærerne løftede sin bibel i vejret og sagde, at det virkelig var sandt, som der stod hos profeten Esajas 3, 12, at Guds forbandelse hviler over det jødiske folk, når det regeres af kvinder. Dermed var det slut med den kristne/jødiske dialog i København. Jøderne fik af deres egne besked om, at ingen af dem måtte tale med de to tyske missionærer. Deres konklusion var: jøderne i København er som gamle egetræer, de står rodfæstede på deres grundlag, og de er ikke til at stikke i.

3) Sidst i det 19. århundrede (1876) nåede den nye tyske, antisemitiske bølge til Danmark, hvor folkekirkens førende person, Sjællands biskop, H.L. Martensen, i en bog førte voldsomme antijødiske synspunkter frem. Det var de sædvanlige fordomme, som man kendte fra Tyskland på den tid – jøderne er glade for penge, de vil erobre hele landet, når de kan, de behersker pressen og den moderne, usædelige litteratur; selvom mange af familierne har boet i Danmark 200 år, er de ikke rigtige danskere, fordi de ikke er kristne osv. Det udløste igen en *dialog*, dog ikke sådan, at repræsentanter for de to religioner mødtes og sad dannet og roligt omkring et bord og diskuterede. Man kan snarere sige, at de råbte ad og til hinanden. Den daværende overrabbiner, Abraham Wolff, højtuddannet i både rabbinsk og kristen teologi, svarede biskoppen i en stor bog på næsten 700 sider med titlen *Talmudffjender*, 1876. Skarpsindigt og direkte fejede han alle biskoppens synspunkter af bordet, påviste, at han ikke selv havde læst de værker, han citerede, at han tog fejl, byggede på fordomme osv. Man kan måske nok sige, at der var tale om en interreligiøs dialog, men det blev kun til disse gensidige anklager. Hverken biskoppen eller hans tilhængere blandt de københavnske præster svarede på overrabbinerens bog. Det var første og sidste gang, at jøder og kristne førte en sådan offentlig teologisk debat. Senere skiftede holdningerne, og talrige af folkekirkens præster og universitetets teologer støttede de danske jøder, da nazismens antisemitisme også kom til Danmark, og den tyske besættelsesmagt forsøgte at fange alle danske jøder for at sende dem i tysk koncentrationslejr.

Men en interreligiøs dialog med Islam og muslimer i Danmark er, som bekendt, først blevet etableret for otte år siden af *Kristent-Muslimsk Samtaleforum*, hvor vi er samlet i dag.

Respons ved Peter Fischer-Møller, biskop over Roskilde Stift

Peter Fischer-Møller var blevet bedt om at respondere på Martin Schwarz Lausten ved at give et kort rids over folkekirkens relationer til andre religionssamfund i nyere tid. Peter Fischer-Møller lagde ud med at præsentere forskellige 'billeder':

Invitation til Ramadanmiddag i Roskilde i moskeen i Allehelgenesgade – herligt med en moske i Allehelgenesgade, og nu får den snart minareter også – med stor gæstfrihed, dejlig mad og snak, men lidt svært at tale med imamen, som kun kan meget lidt dansk og engelsk, men til gengæld er rigtig god til tyrkisk, som jeg ikke mestrer.

Eidfest på Musikon i Roskilde. Benny Andersen læser digte i badesandaler – afbrudt af oplæsning af digtene i den nye, arabiske oversættelse.

Billederne dukker igen op på TV-skærmen af karikaturkrisen, brændende dannebrogssflag, vrede menneskemængder og hærgede ambassader.

Hyggelig snak med frisør Muhammed, som, mens han klipper mig, fortæller om sin forlovelse med 200 deltagere og om det forestående bryllup med endnu flere gæster.

En gruppe arabisktalende unge mænd ser ikke særlig veltilfredse ud, og en ældre kvinde trækker over på det andet fortov.

En ophedet diskussion om brug af halalkød i en børnehavebestyrelse.

En smilende ung kvinde med tørklæde i kassen i IKEA.

En frokost hos vennerne med det nygifte par. De ser glade ud. Men de synes, det er lidt underligt, at den unge mand skulle konvertere for, at det kunne blive de to, for nu sidder de og drikker øl og ligner helt almindelige folkekirke-muslimer. Men for forældrenes skyld...

Danmark var engang et multikulturelt samfund med flere sprog: I vikingetiden omfattede landet England, Norge, Skåne og Holsten. Med tiden blev Danmark mindre og mindre og mere og mere homogent. Det gik ikke helt så kvikt, som Harald Blåtand beskrev det på Jellingestenen ”at gøre danerne kristne”. Den gamle nordiske religion levede videre i det skjulte i mange århundreder (og nisserne dukker stadig op til jul). Med reformationen fulgte folket kongen, og religionen blev officielt evangelisk-luthersk for alle. Mobiliteten var for de fleste meget begrænset, og andre religioner var mest noget, opdagelsesrejsende stødte på. Som Carsten Niebuhr i Det lykkelige Arabien og Hans Egede i Grønland.

En undtagelse var jøderne, som Martin Schwartz Lausten har skildret det i sit store værk. Kongen bestemte, at de kunne være i landet – for de var nyttige for handlen og pengevæsen. Man fandt en *modus vivendi*. Men lejlighedsvis brød der åbne forfølgelser ud – for 200 år siden, og igen under 2. verdenskrig. Vi har lige fejret flugten til Sverige.

I 60'erne fik vi flowerpower. Det var eksotisk med indisk religion og Guru Maharaji. Islam kom også til landet med gæstearbejderne i 60'erne. Den mest markante strømning siden 2000 har været indflydelsen fra østlig spiritualitet i privat praksis og coaching og i terapiformer, som også er blevet en del af virksomhedskulturen, f.eks. mindfulness.

Der er forskellige holdninger til islam fra ”etniske danskere” (3. generation leverpostejdanskere):

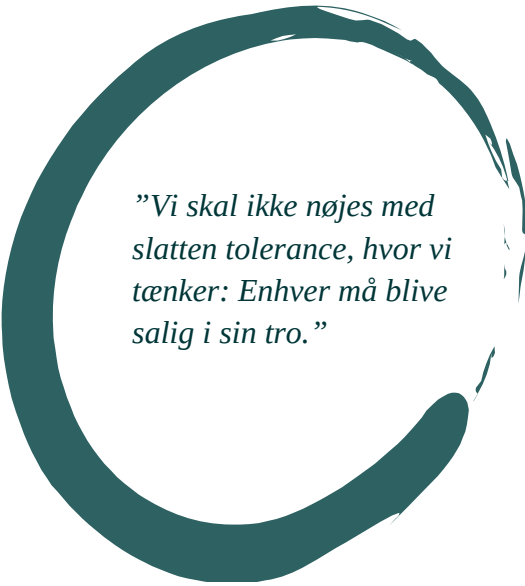
- 1) eksotisk
- 2) praktisk
- 3) udfordrende
- 4) inspirerende

Ad 1) Man har kaldt Danmark et stammesamfund, fordi vi i mere end 100 år frem til 1960'erne var så ens: et sprog, en kultur, en religion. Her oplevede man i første omgang mennesker af anden religion som eksotiske. Det var spændende med det fremmede.

Ad 2) Gæstearbejdere ankom til Danmark i 1960 og bidrog til udviklingen af velfærdssamfundet. Religion fyldte ikke så meget i det offentlige rum – i hvert fald ikke der, hvor gæstearbejderne slog sig ned i forstæderne. Der blev ikke talt så meget om religion. Religion blev henvist til det private.

Ad 3) Men hvordan gik det egentlig med integrationen? Naturligt nok slog folk fra samme lande og kulturer sig ned i nærheden af hinanden (som danske udvandrere i USA). Nogle steder blev det til en slags parallelsamfund. Det anderledes blev opfattet som en trussel. Der blev talt mange andre sprog i skolen end dansk. Andre madvaner blev opfattet som en kritik.

Integrationen slog knuder. Familiemønstre brød sammen. Nogle unge mennesker (specielt unge mænd) havde svært ved at føle sig hjemme; en kilde til problemer og kriminalitet. Der var (og er) kun lidt kontakt mellem "etniske danskere" med større eller mindre tilknytning til folkekirken og muslimske indvandrere og efterkommere efter indvandrere. Det giver grobund for mange fordomme begge veje

"Vi skal ikke nøjes med slatten tolerance, hvor vi tænker: Enhver må blive salig i sin tro."

Ud af det kom to forskellige veje. 1) Man gik konfrontationens vej eller 2) dialogens vej. Vi skal ikke gøre os illusioner om, at alle tænker som os. Der er Islamkritisk Netværk blandt kristne og Hizb ut-Tahrir blandt muslimer.

Vi skal ikke kun værne om religionsfriheden, vi skal også være nysgerrige på, hvad vores landsmænd tror og tænker. Vi skal ikke nøjes med slatten tolerance, hvor vi tænker: Enhver må blive salig i sin tro. Vi skal turde fortælle, hvad vi selv tror på, fordi vi gerne vil dele det, som for alvor betyder noget for os, med andre.

Nogle mener, at religion fylder for meget i det offentlige rum. Nogle mener, at vi skal holde religion for os selv i privatlivets fred. Jeg er helt uenig. Religion – i hvert fald religioner som kristendom og islam – hører til i det offentlige rum. Derude kan der blive stillet spørgsmål, og fastlåste trosforestillinger kan blive udsat for kritik, og derude i det offentlige rum er det, at vi – inspireret af vores religion – har vores opgave som mennesker. Religion i lukkede rum kan derimod lettere føre til indspisthed og selvbekræftelse, fanatisme og ekstremisme.

Ad 4) Det er her vi er. I gensidig inspiration når vi tør tale med hinanden, ikke kun pænt og udglatende. Islam har været et wake-up call for danskerne omkring religion. Det er gået op for os, at religion ikke går over, at religion er kommet for at blive. Jan Lindhardt talte om, at danskere er som skrabeklader: Det kan godt være, at vi ser grå og sekulariserede ud på overfladen, men man skal ikke skrabes ret meget, før brudstykker af kristendom dukker op. Men hvis der ikke bliver skrabet, hvis der ikke bliver sat ord eller praksis på vores tro, hvis det alene er noget, vi holder for os selv, forsvinder det så ikke til sidst? Det tror jeg. For jeg tror, at evangeliet lever ved at blive delt.

Paneldebat om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark

Ordstyrer for paneldebatten var Kåre Schelde Christensen, generalsekretær for Folkekirke og Religionsmøde

Kåre Schelde Christensen åbnede debatten og mindede deltagerne om, at blikket nu rettes mod et samarbejdsråd i Danmark. Han kom med bud på, hvilke spørgsmål debatten kunne berøre:

- Hvorfor er det (eller er det overhovedet) vigtigt, at tros- og livssynssamfund får en fælles platform i det danske samfund?
- Hvilke emneområder kan det være relevant, at et evt. Samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund skal arbejde med? Fx skatteopkrævning for trossamfund, teologisk uddannelse, gejstlig betjening på hospitaler, fængsler og i forsvaret eller religions- og livssynsundervisningen i folkeskolen.
- Hvad er det, trossamfundene, hvis de er samlet i et fælles samarbejdsråd, kan bidrage med til det danske samfund?
- Skal samtalen foregå kun mellem trossamfund – eller skal livssynssamfund (som fx Humanistisk Samfund eller lignende) også inkluderes i et sådant råd?
- Er det ønskeligt at et samarbejdsråd etableres med en relation til staten eller som et uafhængigt organ?

Oplæg v. Karsten Nissen

Biskop over Viborg Stift. (Referat v. udgiver)

Karsten Nissen fremhævede to hovedårsager til at overveje dannelsen af et råd: For det første lever vi i en tid, hvor selve begrebet religion mødes med skepsis. Det er der mange årsager til i det postmoderne samfund såsom angsten for terrorangreb og erfaringerne fra Muhammedkrisen. For det andet eksisterer der et forfejlet syn på naturvidenskab. Men religion og naturvidenskab kan ifølge Karsten Nissen ikke sammenlignes. Naturvidenskab ønsker ikke at blive religion, og religion ønsker ikke at blive naturvidenskab.

Herefter refererede Karsten Nissen en samtale med stormuftien i Egypten i forbindelse med en de-

legationsrejse under Muhammedkrisen. Her blev det sagt, at både fundamentalistiske kredse hos kristne og muslimer benyttede lejligheden til at fremme deres egen dagsorden. Et fænomen han kaldte *den skjulte hånd*. Karsten Nissen pointerede, at man i et fælles råd kan modvirke, at *den skjulte hånd* styrer udviklingen. Han understregede, at han ikke har noget ønske om at sløre forskellene mellem kristendom og andre religioner. Dertil er de for forskellige. Som biskop er det vigtigt at føre dialog med trossamfund uden for kirken. Derfor er det vigtigt med et mødested. Det er nødvendigt med en samtale om, hvordan vi bidrager til det danske samfund.

På spørgsmålet om, hvad et samarbejdsråd skal beskæftige sig med, talte Karsten Nissen for, at man fokuserer på emner vedrørende tros- og livssyn og etik. Indadtil skal man lære hinanden bedre at kende og fjerne fordomme. Repræsentanter ville skulle diskutere menneskesyn, m.m. Udadtil kan et råd give et bidrag til en mere kvalificeret forståelse af sådanne emner.

Han forestiller sig, at man kan finde sammen i fælles aktioner henvendt til mennesker, der har brug hjælp. Ligesom man fx i Norge har været med til at påvirke regeringen, så der er udsendt et cirkulære til alle institutioner for handicappede om, at alle skal have mulighed for at udleve deres tro. Her stod tros- og livssynssamfundene sammen.

Karsten Nissen gjorde sig til fortaler for at have livssynssamfund med i rådet.

Der er mange spørgsmål, der venter på at blive drøftet, og ifølge Karsten Nissens erfaring bliver man ikke mindre fæstnet i egen tro ved tale med mennesker med et andet tros- eller livssyn. Afslutningsvis betonedes han, at kirken altid må være en levende del af det samfund, den er kirke for.

Oplæg v. Asmat Mojaddedi

Formand for Muslimernes Fællesråd

I Guds den Nådige og den mest Barmhjertiges navn.

Kære alle, jeg hilser jer med fredens hilsen. Må Guds fred og velsignelse være med jer.

Vi befinder os i en moderne og stærkt sekulariseret verden, hvor religion og trosforhold bliver stadig mere marginaliseret. Her er det ikke ”den anden tro” eller ”den andens tro”, som er den største udfordring for os troende. Det er fremmedgørelsen eller marginaliseringen af tro og trosmæssige forhold, som er udfordringen. Som troende mennesker deler vi en vigtig fælles længsel efter at tjene vores Skaber/Gud/Vorherre, uagtet hvordan vi opfatter og forstår dette begreb. Så derfor kan man – med nogen modifikation – sige, at vi har et fælles udgangspunkt, nemlig tro. Det, som vi måske ikke er helt fælles om, er de værktøjer, vi bruger til at omsætte troen i praksis, og som er vores respektive religioner. Men selv her har vi meget til fælles.

Så med afsæt i dette vil jeg absolut mene, at der er både et godt grundlag og en stor nødvendighed for, at det eksisterende samarbejde mellem danske muslimer og kristne styrkes og udvides. Et fælles fodslag mellem de to store religioner inden for bestemte områder ville give en helt anden effekt. Jeg

”Et fælles fodslag mellem de to store religioner inden for bestemte områder ville give en helt anden effekt.”

tvivler ikke på, at vi som trossamfund kan gavne. Ikke kun gavne vores egne trossamfund, eller hinandens, men også samfundet som helhed.

Behovet for et tættere samarbejde har for så vidt været der gennem rigtig mange år, og der har også været mange tiltag af forskellig art til at få sådanne organer etableret. Nogle af dem har også fungeret godt gennem mange år. Nogle fungerer endda stadig. Jeg kan nævne Kontaktgruppen, et samarbejdsforum mellem Danske Kirkers Råd, Muslimernes Fællesråd (MFR) og Dansk Muslimsk Union, som fungerer under bedste vilkår.

Et mere overordnet organ med national status, støttet af de største kristne og muslimske organisationer i landet, er tiltrængt. For MFR at se er uafhængighed og autonomi at foretrække, selvom det måske kan tage længere tid

at etablere sig og få en brugbar stemme over for staten, eksempelvis. Vi foretrækker, at organet/rådet skal være uafhængigt af staten, men det må meget gerne få status af at være et organ, som statslige institutioner kan læne sig op ad. Et uafhængigt organ vil uden tvivl have en større effekt, da det er næsten utænkeligt, at statslig eller politisk tilknytning ikke vil stille krav til et evt. råd. En politisk indblanding i rådet vil mindske rådets effekt, derfor burde man undgå politisk indblanding, med mindre der er en betingelsesløs støtte. Jeg tror heller ikke, det vil være optimalt at være bundet til statsapparatet, som muligvis vil have en hæmmende effekt på rådet. Derfor mener jeg, at rådet skal være en fri og uafhængig enhed. Men jeg håber, at rådet vil fungere som et rådgivende organ for staten og NGO'er.

Et samarbejdsråd kan være udelukkende religiøst, men skal samtidig have en forståelse for det ikke-religiøse.

Uanset hvilken model vi benytter os af, så vil etableringen og blåstemplingen i samfundet tage tid. Men vores møder og samtale gennem de sidste syv år, synes jeg, har vist, at det er vejen frem for at kunne bidrage til et inkluderende samfund, hvor religion og religiøsitet har sin naturlige plads. Disse frugtbare samtaler kan senere igennem evt. fælles udtalelser eller igennem netværk projiceres bredere til resten af samfundet.

Jeg er klar over, at der vil komme mange gode forslag vedrørende rådets aktivitetsområde, men her og nu ville et oplagt emne for rådet f.eks. være at sikre religiøse mindretals rettigheder lokalt og globalt.

De muslimske foreninger har begrænsede resurser, da de fleste af os arbejder på frivillig basis ved siden af vores fuldtidsarbejde. Vi har derfor i MFR besluttet, at vores førsteprioritet i den kommende fremtid vil være vores moskeprojekt.

Oplæg v. Pernille Kjeldgård

Kontorchef, Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningens Center for Inklusion og Beskæftigelse, Københavns Kommune. (Referat v. udgiver)

Pernille Kjeldgård indledte med at påpege, at inklusionspolitik har erstattet integrationspolitik. Ideen er, at alle skal bidrage til følelsen af at være inkluderet, og her er de religiøse samfund vigtige. På dette område er København indgået i et bynetværk med 20 andre europæiske byer.

Pernille Kjeldgård understregede, at vi ikke skal ligne hinanden, men at det handler om samspillet. Vi blander byen. Og her er det vigtigt med fora som KMS, hvor menigheder går sammen om dialog. Det prøver Københavns Kommune at stimulere. Som eksempel herpå fremhævede Pernille Kjeldgård, at 530 virksomheder har skrevet under på kommunens Mangfoldighedscharter, og at man har haft et flerårigt samarbejde med en række instanser, bl.a. Københavns Stift, om aktiviteter med budskab om at sige nej til diskrimination.

Et andet eksempel, som blev fremhævet, er Københavns Kommunes internationale dag: Smag Verden. Her kunne man blandt andet opleve, at fem store religioner stod sammen i samme telt og viste, at de gerne vil stå sammen om dialog i København.

Arbejdet med det interreligiøse er formaliseret i Interreligiøst Board med repræsentanter for seks af byens religiøse samfund. Beskæftigelses- og Integrationsborgmester Anna Mee Allerslev er med og får sparring til inklusionspolitikken, og hvad kommunen og trossamfundene kan gøre sammen. Pernille Kjeldgård oplyste, at erfaringen er, at formaliseringen stimulerer udviklingen og mindsker dem og os-tankegangen.

På spørgsmålet om hvorvidt ikke-troende skal have en plads i rådet, kunne Pernille Kjeldgård fortælle, at denne gruppe er inkluderet i kommunens mangfoldighedsboard, hvor medlemmerne bl.a. er forfattere og virksomhedsrepræsentanter. Det er ifølge Pernille Kjeldgård også stærkt, men det svarer ikke på, hvad der er i spil som troende. Derfor er mangfoldighedsboardet suppleret med Interreligiøst Board.

Pernille Kjeldgård opfordrede til, at man besøger hinanden og laver aktiviteter sammen og pointerede, at vi er fælles om meget mere end, hvad der skiller os. Desuden fortalte hun, at man til boardmøde har mødtes med Ligestillings- og Kirkeminister Manu Sareen, så selv i kommunalt regi er der en kraft til at sige, at man vil noget mere.

Debat

I den efterfølgende debat erklærede Karsten Nissen sig enig i, at rådet skal være frit og uafhængigt. Han uddybede desuden på sit syn på ikke-troende medlemmer i rådet, at der er tre årsager til at inkludere dem: For det første har man haft gode resultater i Norge. For det andet er det at foretrække at have livssynssamfund indenfor fremfor udenfor for at undgå offermentalitet i samfundene. For det tredje strider det mod formålet i et interreligiøst råd at udvælge deltagere. Ifølge Karsten Nissen må det være op til de enkelte samfund, om de kan definere sig som trossamfund eller et livssyns-

”Erfaringen er, at formaliseringen [af arbejdet med det interreligiøse] stimulerer udviklingen og mindsker dem og os-tankegangen.”

samfund, det er vanskeligt at opstille klare kriterier herfor. Dog må kravet være, at man vil hinanden det godt.

Karsten Nissen gav samtidig udtryk for, at der derudover er et behov for en dialog mellem Abrahams børn, og at det ikke skal ses som et enten-eller.

Der blev spurgt til Asmat Mojaddedis holdning til at inkludere livssynssamfund i rådet, hvortil han svarede, at, uanset hvad, skal samarbejdet mellem kristne og muslimer fortsætte. Han ser helst ikke, at et råd med livssynssamfund erstatter det forum, kristne og muslimer har i KMS. De muslimske organisationer har ikke så mange ressourcer, og derfor prioriteres dialogen mellem troende højest. Han understregede dog, at man gerne vil i dialog også med livssynssamfund. Asmat Mojaddedi betonedede i en kommentar til Pernille Kjeldgård, at det er vigtigt, at der også er plads til religiøse medborgere, som moddiskurs i den offentlige debat, hvor den polariserede religionsdebat ofte fylder meget.

I debatten blev det påpeget, at et samarbejdsråd skal være resultat af en organisk proces, som den der har været i KMS i otte år. At det er kontakten med hinanden, der i første omgang skal dyrkes. KMS kunne undersøge muligheden for at udvide sine aktiviteter til også at involvere andre tros- og livssynssamfund. Samtidigt blev det fremhævet, at vejen endnu kan være lang til et egentligt inter-religiøst råd.

Med udgangspunkt i de udfordringer, man har haft ved at finde fælles udtalelser i Norge og Sverige, blev det drøftet, om et dansk råd ønskes at skulle søge politisk indflydelse.

Som afsluttende bemærkning opfordrede Pernille Kjeldgård til, at man holder fast i det samarbejde i KMS, der er opbygget gennem otte år samtidig med, at man undersøger nye muligheder og modeller.

Karsten Nissen mindede om, at religion er en mægtig kraft i mennesket, som hjælper det med at blive helt, og at det er en vigtig opgave at give mennesker mulighed for at dyrke deres tro.

Opsamling på konferencen

Ved Elisabeth Dons Christensen, biskop over Ribe Stift. (Referat v. udgiver)

Elisabeth Dons Christensen opfattede stemningen på konferencen således, at der basis for mere end et kristent-muslimsk samarbejde i Danmark. Hun bemærkede, at man skal lade sig inspirere af Sverige og Norge, men at vi ikke ligner dem helt. I hvert fald skal et evt. samarbejdsråd være et åbent råd, og remtrækket tilbage til menighederne skal være der, hvis det ikke skal flagre for sig selv.

Nøglen er, at kristne og muslimer selv tager ansvar. Det er ikke noget andre kan gøre for trossamfundene, for så får man ikke en egentlig dialog. Elisabeth Dons Christensen betonedede, at det skal være en langsom, rolig proces. KMS opstod ud af en krise, og nu kan man se hinanden i øjnene og sige: Vi betyder noget som trossamfund, og det gør vi også sammen.

Elisabeth Dons Christensen konkluderede, at ud fra hendes vurdering af dagens drøftelser, ville man godt i KMS kunne nedsætte et udvalg, der kan arbejde med, hvilken form et samarbejdsråd skal have.

Hun opfordrede samtidig til, at et forum for Abrahams børn kommer på banen.

Ved Abdul Wahid Pedersen, imam og generalsekretær i Danish Muslim Aid. (Referat v. udgiver)

Abdul Wahid Pedersen påpegede, at det er befriende og godt, når man, som her i KMS, har mødt hinanden mange gange. Dermed får man en tillid og tør tale frit. Man er ikke længere låst af egen dogmatik, men tør vove pelsen.

Et samarbejdsråd skal vokse ud af en organisk proces, og Abdul Wahid Pedersen understregede, at hvis der skal opbygges et råd, må det ikke tilsidesætte KMS. Han turde godt sige, at hans bagland er med på at lave et råd.

Abdul Wahid Pedersen modificerede den tidligere statsministers udsagn om, at religion skal ud af det offentlige rum til, at politik skal ud af det religiøse rum, og fremhævede dette som en af de vigtigste processer for et kommende råd. De, som har en politisk dagsorden for deres religiøse fremfærd, skal udfordres.

Han gav udtryk for et personligt ønske om at udbrede rådet til mere end Abrahams hus, men at det måske skal begynde her af frygt for at slå noget op, som ikke kan bære. Som et godt udgangspunkt fremhævede Abdul Wahid Pedersen en arbejdsgruppe med afsæt i det, man har, og med et sigte for at få den sidste del af Abrahams hus ind i et samarbejde.

Ny styregruppe for KMS

Cömert Küçükakin bekendtgjorde, at de på forhånd udpegede medlemmer af styregruppen er:

Fra kristen side: Dorthe Hedegaard, Michael Krogstrup Nissen og Jørgen Bjerrum-Degn fra Folkekirke og Religionsmøde, og Nik Bredholt fra Danske Kirkers Råd. Danske Kirkers Råd har endnu ikke udpeget sit andet medlem, der skal repræsentere frikirkerne.

Fra muslimsk side: Sami Küçükakin fra Muslimernes Fællesråd og Henrik Abdulhamid Sørensen fra Dansk Muslimske Union.

Desuden blev det bekendtgjort, at valget til styregruppen bortfaldt, da kun tre organisationer har opstillet kandidater til de tre pladser i styregruppen, der skal foretages valg til. Han præsenterede de valgte medlemmer:

- Abdurrazak Sarikaya, Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
- Zainab Ali Zada, Imam Ali Islamisk Center
- Cömert Küçükakin, Dialog Forum

Afslutning v. Cömert Küçükakin

Oplægsholdere og deltagere blev takket og det blev annonceret, at næste KMS-konference forventes at blive afholdt den 8. november 2014.

Appendiks

Pressemeddelelse udsendt efter konferencen

Muslimske og kristne ledere: Der er behov for videreudvikling af den interreligiøse dialog i Danmark

44 muslimske og kristne ledere var den 16. november 2013 samlet til den 8. konference arrangeret af "Kristent-Muslimsk Samtaleforum". Konferencen fandt sted i Dansk Islamisk Råds moske i København. Fra kristen side deltog 5 biskopper fra folkekirken samt præster og organisationsledere fra forskellige kirkesamfund. Fra muslimsk side deltog 6 imamer samt repræsentanter for en række muslimske organisationer. Temaet for konferencen var: "Skal vi arbejde for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark".

Repræsentanter for forskellige religiøse grupper i Norge og Sverige redegjorde for deres erfaringer med interreligiøse fora og understregede, at der både er fordele og ulemper ved at have multilaterale samarbejdsråd, men at norske og svenske tiltag generelt er et skridt i den rigtige retning i dialogen mellem trossamfund i de to lande.

I en paneldrøftelse om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark gav biskop Karsten Nissen, folkekirken, Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd, samt Pernille Kjeldgård, Københavns Kommune, deres bud på samfundsrelevans og mulige opgaver for et eventuelt dansk samarbejdsråd.

Konferencens deltagere var enige om, at der også i Danmark er behov for videreudvikling af den interreligiøse dialog, og at denne proces kan føre til dannelse af et interreligiøst samarbejdsråd på basis af eksisterende relationer. Sammensætningen af et sådant råd kræver imidlertid yderligere kontakter og overvejelser.

Den kommende styregruppe for Kristent-Muslimsk Samtaleforum blev bedt om at arbejde videre med processen.

Elisabeth Dons Christensen, biskop over Ribe Stift, udtaler: "Det er afgørende, at et evt. samarbejdsråd etableres sammen med græsrødderne, og frem for alt skal alle de, der ønsker et sådant råd, sørge for, at dialogen tilbage til deres trossamfund styrkes og opretholdes".

Mohamed al-Maimouni, Dansk Islamisk Råd, er meget åben over for oprettelsen af et interreligiøst samarbejdsråd, dog er det nødvendigt at definere de fælles interesser og mål for rådet.

Konferencens deltagere var enige om at mødes igen d. 8. november 2014.

Yderligere information og baggrundsmateriale kan hentes på hjemmesiden for Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde. Henvendelser vedrørende konferencen stiles til generalsekretær i Folkekirke og Religionsmøde, Kåre Schelde Christensen
tlf.: 28 60 16 18 – e-mail: ksc@religionsmoede.dk

Basis for Kristent-Muslimsk Samtaleforum (KMS)

KMS er et netværk for kristne og muslimske ledere, som er udsprunget af en række årlige konferencer siden 2006.

KMS' formål er at fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund.

KMS' mål er

- at etablere kommunikationskanaler, netværk og relationer, præget af åbenhed og tillid mellem kristne og muslimske ledere
- at identificere, analysere og bearbejde spændingsfyldte problemstillinger
- at tage initiativer, hvor kristne og muslimer i fællesskab kan bidrage til samfundets positive udvikling

KMS' mål søges opnået gennem forskellige former for samvær, samtale og samarbejde mellem kristne og muslimske ledere såsom fælles arbejdsgrupper, seminarer, konferencer, studierejser, udgivelser, pressemeddelelser mv.

KMS består af ledere fra kristne og muslimske trossamfund, organisationer, foreninger mv. i Danmark, som kan tilslutte sig KMS' formål og mål.

Ved den årlige konference nedsættes en styregruppe, som bl.a. planlægger den kommende konference.

Ved konferencer og andre aktiviteter tilstræbes ligelig deltagelse af kristne og muslimer.

På <http://www.religionsmoede.dk/index.php/aktiviteter/kristent-muslimsk-samtaleforum> kan man læse mere om Kristent-Muslimsk Samtaleforum og se billeder fra Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013.

Faktaark om Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) - Norge

Stiftet i 1996

Nasjonal paraplyorganisasjon for tros- og livssynssamfunn. «Interfaith Council» hvor også Human-etisk forbund (ateister) er medlem.

Hovedformålet for STL er å fremme gjensidig respekt og forståelse mellom tros- og livssynssamfunn, samt arbeide for likebehandling av religions- og livssynssamfunn i Norge.

STL har en viktig religionspolitisk rolle, og bidrar jevnlig med høringssvar til lovforslag som berører tros- og livssynssamfunnenes virke. Har også bidratt til større utredninger, etterutdanning av religiøse ledere i Norge og kompetansebygging av sykehuspersonell.

Medlemsorganisasjoner:

1. Det norske baha'í-samfunnet
2. Buddhistforbundet
3. Den norske Kirke
4. Gurduara Sri Nanak Dev Ji (sikher)
5. Holistisk Forbund
6. Human-Etisk Forbund
7. Islamsk Råd Norge
8. Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige (mormoner)
9. Kristensamfunnet
10. Det Mosaiske Trossamfund (jøder)
11. Norges Kristne Råd
12. Oslo Katolske Bispedømme
13. Sanatan Mandir Sabh (hindutempel på Slemmestad)
14. Norges Hindu Kultur Senter

Styrende organer: Årsmøte (1 gang årlig), rådsmøter (4 ganger årlig), arbeidsutvalg (ca 6 ganger årlig). Alle medlemsorganisasjoner har 1 stemme, uavhengig størrelse.

STL har et sekretariat på 2 stillinger (1 daglig leder i full stilling, en dialogmedarbeider i 50% stilling og en informasjonsmedarbeider i 50%) som finansieres over statsbudsjettet.

Hva gjør STL?

Hovedoppgaven for Samarbeidsrådet er å fremme gjensidig respekt og forståelse mellom tros- og livssynssamfunn, samt arbeide for likebehandling av religions- og livssynssamfunn i Norge. STL har en viktig religionspolitisk rolle, og bidrar jevnlig med høringssvar til lovforslag som berører tros- og livssynssamfunnenes virke.

STLs øverste organ er Rådet, der to medlemmer av hver av de 14 medlemssamfunnene i Rådet møtes. Noen av Rådets oppgaver er delegert Arbeidsutvalget, mens sekretariatet driver den daglige virksomheten til STL. Rådet spiller en viktig rolle for avklaring av standpunkter tros- og livssynssamfunnene imellom. Når regjeringen sender ut lovforslag som berører religions- og livssynsspørsmål i Norge er STL en viktig høringsinstans.

I tillegg til å avgi høringssvar engasjerer STL seg i ulike politiske spørsmål. I 2012 har STL deltatt i følgende offentlige debatter:

- Den offentlige sorgen etter 22. juli og nasjonale minnemarkeringer
- Spørsmålet om endringer av økonomiske tilskuddsordninger til tros og livssynssamfunn
- Elevers rett til å praktisere tro og livssyn på egne stillerom i Oslo skolen
- Ved STLs rådsmøter har aktuelle tema i tilknytning til religions- og livssynspolitisk utvalg vært diskutert

Rådet

Rådet er det øverste organet i STL og består av oppnevnte representanter fra hver medlemsorganisasjon.

Rådet møttes fire ganger i 2012. Lederen av rådet velges på årsmøtet for to år av gangen. Fra mars 2011 har Espen Lynne Amundsen (mormoner) vært leder av rådet.

Rådets oppgaver:

- Behandler og vedtar strategier, handlingsplaner, budsjett og kommunikasjonsplattformer
- Fatter vedtak i konsensus
- Prioriterer arbeidsfelt
- Behandler høringssvar
- Angir retning for arbeidet i AU og sekretariatet
- Delegerer ansvar og beslutningsmyndighet til AU

Arbeidsutvalget (AU):

De løpende oppgavene i STL er delegert til Arbeidsutvalget (AU). AU ledes av STLs leder og består av tilsammen tre til fem medlemmer. De velges på årsmøtet for ett år av gangen.

AUs oppgaver:

- Forbereder saker til rådet og følger opp saker i etterkant
- Arbeider i tråd med gjeldene strategi, budsjett og handlingsplaner som er vedtatt i rådet
- Har myndighet til å fatte avgjørelser i samsvar med gjeldene strategier og handlingsplaner
- Fordeler midler til lokalt dialogarbeid
- AU-referat sendes rådet for å sikre gjennomsiktighet

Sekretariatet

Sekretariatet har ansvar for den daglige driften av STL. Sekretariatet har to heltidsansatte; en daglig leder og en informasjonskonsulent.

Sekretariatets oppgaver:

- Ansvar for daglig drift av STL i tett kontakt med AU og valgt leder i STL
- Ansvar for å sette gjeldende strategi og handlingsplaner ut i livet
- Forbereder rådsmøter og AU-møter
- Representerer STL i ulike råd og utvalg, referanse- og styringsgrupper, på konferanser og i møter med ulike samarbeidspartnere og det offentlige
- Synliggjør STL sitt virke og videreformidler kunnskap og kompetanse i det offentlige rom, og ovenfor medlemssamfunnene
- Igangsetter og følger opp ulike prosjekter

- Skriver utkast til høringssvar
- Bistår arbeidet i de lokale dialoggruppene og

Årsmøtet

er satt sammen på samme måte som rådet, og velger STLs ledelse, godkjenner regnskap, vedtar planer, godkjenner nye medlemmer av STL og behandler vedtektsendringer

Religions- og livssynslederforum

Religions- og livssynslederforum er en uformell plattform for samtale om religiøse og verdirelaterte spørsmål for toppledere fra tros- og livssynssamfunnene. Dette forumet møtes en gang i halvåret. Forumet tilrettelegges av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), mens ansvaret for å være vertskap går på rundgang mellom religiøse ledere og lederne fra livssynssamfunnene.

Lokale dialoggrupper

Rundt om i landet finnes det lokale dialoggrupper for tros- og livssynssamfunn. De driver med dialog for gjensidig respekt, og arbeider med lokale saker om religion og livssyn. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn koordinerer dialogarbeidet og forvalter en støtteordning for lokale dialogtiltak.

Økonomi

STL er sikret midler til drift gjennom faste overføringer via statsbudsjettet, som post på Kulturdepartementets budsjett. I 2012 var bevilgningen på 1,9 millioner kroner. I tillegg bidrar alle medlemssamfunn med årlig kontingent. Det søkes også om prosjektstøtte til ulike prosjekter.

Fra 2008 har Kulturdepartementet bevilget 400.000 kroner årlig i tilskudd til lokale dialogprosjekter med sikte på å skape lokale dialogfora i de største byene i Norge. STL administrerer ordningen for lokale dialogprosjekter/-fora og vurderer søknadene basert på retningslinjer for tilskudd til lokale dialoger (se under).

Mer info på www.trooglivssyn.no

Vedtekter for Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Vedtatt 26. oktober 1999 med endringer 13. mai 2008, 28. mars 2012 og 9. april 2013.

§ 1

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (Samarbeidsrådet) har som formål:

- Gjennom dialog å fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn
- Å arbeide for fremme av likestilling mellom tros- og livssynssamfunn i Norge basert på FNs konvensjoner om menneskerettigheter og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon.
- Å arbeide internt og eksternt med sosialetiske spørsmål i et tros- og livssynsperspektiv.
- Å arbeide med tros- og livssynspolitiske spørsmål.

§ 2

Samarbeidsrådet består av oppnevnte representanter fra hver medlemsorganisasjon eller paraplyer av disse. Samarbeidsrådet er organisasjonens øverste organ mellom årsmøtene. Samarbeidsrådet fatter sine vedtak ved enstemmighet. Representantene oppnevnes i forbindelse med årsmøtet for en periode på to år. Endringer i representasjon meldes inn til sekretariatet i forkant av årsmøtet. Medlemsorganisasjonene har to representanter hver, hvorav én med stemmerett. Paraplyer har inntil tre representanter, hvorav én representant med stemmerett. Medlemsorganisasjoner som deltar i paraplyer kan likevel med årsmøtets samtykke være direkte representert i Samarbeidsrådet. Paraplyer kan ikke la seg representere av et tros- eller livssynssamfunn som er direkte representert i samarbeidsrådet. Samarbeidsrådet skal ha minst tre møter i året hvorav ett skal være årsmøte. For at et rådsmøte skal være beslutningsdyktig må minst 2/3 av medlemsorganisasjonene være tilstede.

§ 3

Årsmøtet er STLs øverste organ og skal finne sted innen utgangen av mai for behandling av følgende saker:

- Godkjenning av møteinnkalling
- Valg av ordstyrer, referent og 2 protokollunderskrivere
- Godkjenning av dagsorden
- Årsmelding
- Regnskap og revisjon
- Fastsettelse av kontingent
- Budsjett
- Arbeidsplan
- Saker innmeldt til årsmøtet
- Valg av leder for en periode på to år. Leder kan gjenvelges én gang.
- Valg av to av fire medlemmer til Arbeidsutvalget for en periode på to år. Hvis et AU-medlem trekker seg før ett år er gått, gjennomføres det suppleringsvalg på plassen for resten av perioden. Medlemmer i AU kan gjenvelges én gang. Det bør tilstrebes at tros- og livssynsbredden i STL blir representert over tid.

Årsmøtet fatter sine vedtak ved simpelt flertall, med unntak av innmeldte årsmøtesaker som krever enstemmighet. Årsmøtet innkalles med minst 1 måneds varsel. Sakspapirene skal være sendt ut minst 2 uker før årsmøtet. Saker til årsmøtet må meldes sekretariatet seinest 3 uker før årsmøtet. Minst 2/3 av medlemsorganisasjonene må være tilstede for at årsmøtet skal være gyldig. Dersom årsmøtet ikke er beslutningsdyktig innkalles det til ekstraordinært årsmøte der kravet til beslutningsdyktighet er frammøte fra minst halvparten av medlemsorganisasjonene.

Ekstraordinært årsmøte kan forøvrig innkalles med minst 2 ukers varsel dersom minst ¼ av

medlemsorganisasjonene eller AU ber om det. Ved slike ekstraordinære årsmøter gjelder krav om 2/3 frammøte for beslutningsdyktighet.

§ 4

Samarbeidsrådets sekretariat lokaliseres fortrinnsvis hos et av medlemsorganisasjonenes sekretariat og kan flyttes etter beslutning i Samarbeidsrådet.

Ansettelser/engasjementer foretas av Samarbeidsrådet, som har arbeidsgiveransvaret. Beslutninger knyttet til ansettelser kan delegeres til Arbeidsutvalget.

Arbeidsutvalget består av leder og fire medlemmer. AU er beslutningsdyktig når minst 3 medlemmer (leder medregnet) er tilstede.

AU leder virksomheten mellom Rådsmøtene i henhold til arbeidsplan og vedtekter.

Referat fra Arbeidsutvalgets møter sendes Samarbeidsrådets medlemmer.

§ 5

Nye medlemmer tas opp på årsmøtet ved enstemmighet. Tros – og livssynsamfunn som ønsker medlemskap må søke om dette. Arbeidsutvalget behandler søknaden og innstiller til årsmøtet. Vektlagte kriterier er søkersamfunnets størrelse nasjonalt og internasjonalt, historie, betydning og formål.

§ 6

Observatørstatus i Samarbeidsrådet gir talerett, men ikke stemmerett og kan, etter innstilling fra Arbeidsutvalget, tilbys tros- og livssynssamfunn som ikke oppnår fullt medlemskap eller andre organisatoriske enheter som ikke defineres som tros- og livssynssamfunn.

§ 7

Endringer i Samarbeidsrådets vedtekter kan foretas av årsmøtet ved enstemmighet.

§ 8

Samarbeidsrådet kan oppløses etter enstemmig vedtak ved to påfølgende årsmøter. Samarbeidsrådets midler skal tilfalle det formål oppløsningsmøtet bestemmer. Det siste AU fungerer som avviklingsstyre.

Faktaark om Samarbejdsråd i Sverige

Sveriges interreligiösa råd (SIR)

Sveriges interreligiösa råd är ett nätverk som konstituerades 4 maj 2010. I samband med detta antog rådet 5 syften för verksamheten.

Rådet ska arbeta för att:

1. Främja och skapa förutsättningar för interreligiöst samtal i Sverige,
2. Lyfta fram religionens roll för att skapa fred och samförstånd i samhället,
3. Vara en röst i det offentliga samtalet om etik och andlighet,
4. Utgöra en enad röst gentemot antisemitism, islamofobi och andra religionsfientlighet
5. Stärka friheten till religiös tro och utövning – individuellt och i gemenskap.

Hösten 2013 har rådet följande medlemmar

- 5 kristna representanter – består av Sveriges kristna råds presidium samt dess generalsekreterare
- 3 muslimer – 2 sunnimuslimer från Sveriges muslimska råd samt 1 från islamiska shiasamfundet
- 2 judar – representanter från judiska centralrådet
- 2 buddhister – representanter från Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd
- 1 bahá'í
- 1 sikh
- 1 hindu (2012)
- 1 mandée (från oktober 2013)

Rådet träffas ungefär 1-2 gånger per termin och sedan 2012 i februari under den av FN grundade Interfaith Harmony Week. Vid denna första Interfaith Harmony Week gjorde rådet ett uttalande om religions- och övertygelsefrihet. <http://www.skr.org/nyheter/uttalande-om-religions-och-overtygelsefrihetfran-sveriges-interreligiosa-rad/> och <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=927991>.

Rådet har varken anställd personal eller något eget kansli. Administrationen sköts tills vidare av ärkebiskopens (Svenska kyrkan) sekreterare i Uppsala och avser kallelser till möten och i förekommande fall utskick.

Rådet har inte någon egen budget eller någon form av medlemsavgift.

Rådet har medvetet valt att stå fritt i förhållande till myndigheter och saknar därför kommunal eller statlig representant.

NÄMNDEN FÖR STATLIGT STÖD TIL TROSSAMFUND (SST)

SST är en statlig myndighet som ger stöd till trossamfund verksamma i Sverige.

Den 25 november 1999 kom lagen om stöd till trossamfund och den första förordningen utfärdades. En central uppgift är att fördela statens ekonomiska bidrag till de statsbidragsberättigade trossamfunden. Se informationsmaterialet och <http://www.sst.a.se/>.

Bland trossamfunden ingår en rad olika grupper såsom frikyrkor, katolska kyrkan, ortodoxa och orientaliska kyrkor liksom muslimska, judiska, buddhistiska och mandéiska riksorganisationer. Det är regeringen som avgör vilka trossamfund som kan få statligt stöd. Under 2012 fördelades totalt 60 miljoner kronor till trossamfunden. SST ansvarar inte för bidrag till Svenska kyrkan.

I SST:s uppdrag ingår mer än fördelning av ekonomiska bidrag:

- SST ger allmänt stöd till trossamfunden
- SST samordnar samfundens roll i krisberedskapsfrågor
- SST är ett dialogforum för frågor om värderingar, respekt och tolerans
- T.ex. projekt 'Kompetensutveckling för trossamfundsledare' och 'Demokratien behöver oss'
- SST är ett expertorgan i allmänna trossamfunds- och religionsfrågor
- T.ex. utgivning av en skriftserie:
 - o 'Islamofobiska fördomar och hatbrott - en kunskapsöversikt' av Klas Borell
 - o 'Uppvaknandets vägar' av Trudy Fredriksson
 - o 'Shia-muslimer i Sverige - en kortfattad översikt' av Göran Larsson, David Thurfjell

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde
Peter Bangs Vej 1, indg. 5
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 38 49 91
www.religionsmoede.dk
mail@religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig kildeangivelse.
Flere eksemplarer kan rekvireres fra Folkekirke og Religionsmødes sekretariat.

ISBN: 87-991791-8-3

Rapporten er sammensat og redigeret af:
Kåre Schelde Christensen, Jarl Ørskov Christensen og Karsten Dideriksen
Fotograf: Folkekirke og Religionsmøde
Layout: Karsten Dideriksen

www.religionsmoede.dk